

Siseministri käskkirja „Toetuse andmise tingimused ennetava ja turvalise elukeskkonna arendamiseks“ eelnõu seletuskiri

I Sissejuhatus

Käskkirja „Toetuse andmise tingimused ennetava ja turvalise elukeskkonna arendamiseks“ eelnõu (edaspidi *eelnõu* või *TAT*) kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (edaspidi *ÜSS2021_2027*) § 10 lõigete 2 ja 4 alusel.

Eelnõuga reguleeritakse ÜSS2021_2027 § 1 lõike 1 punktis 1 nimetatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“¹ (edaspidi *rakenduskava*) ning Vabariigi Valitsuse 15. detsembri 2022. a protokollilise otsusega kinnitatud perioodi 2021–2027 ühtekuuluvuspoliitika fondide meetmete nimekirja² (edaspidi *meetmete nimekiri*) meetme nr 21.4.7.6 „Ennetav ja turvaline elukeskkond“ toetuse andmise ja kasutamise tingimusi ning korda.

Eelnõuga määratakse toetatavate tegevuste elluviija ja partnerid ning kirjeldatakse toetatavaid tegevusi, sihtrühma, ajakava, eelarvet, tulemusi ja näitajaid. Samuti kehtestab eelnõu abikõlblikkuse perioodi, abikõlblikud ja abikõlbmatud kulud, toetuse maksmise, aruandluse, TAT muutmise, finantskorrektsioonide tegemise ja vaiete lahendamise korra ning sätestab elluviija ja partnerite kohustused ning muud toetatava tegevuse elluviimiseks vajalikud tingimused. Eelnõu koostamisel on arvestatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartas ja puuetega inimeste õiguste konventsioonis sätestatuga.

TAT eelnõu väljatöötamiseks loodi siseministri 21. detsembri 2022. aasta käskkirjaga nr 1-3/100 töörühm, kuhu kuuluvad teenistujad Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika, õigus- ning välisvahendite osakonnast, Sotsiaalministeeriumist, Sotsiaalkindlustusametist, Tervise Arengu Instituudist ning Politsei- ja Piirivalveametist. Eelnõu ja selle seletuskirja koostasid Siseministeeriumi välisvahendite osakonna nõunik Ave Osman (ave.osman@siseministeerium.ee, tel 612 5242), korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna nõunikud Ain Peil (ain.peil@siseministeerium.ee, tel 612 5262), Anneli Liblik (anneli.liblik@siseministeerium.ee, tel 612 5048), Barbara Haage (barbara.haage@siseministeerium.ee, tel 612 5131) ja Nurmely Mitrahovitš (nurmely.mitrahovits@siseministeerium.ee, tel 612 5122) ning juriidilise ekspertiisi tegi õigusosakonna õigusnõunik Liisa Olesk (liisa.olesk@siseministeerium.ee, tel 612 5073).

II Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Euroopa Sotsiaalfondi+ (edaspidi *ESF+*) perioodi 2021–2027 vahendite kasutamise aluseks on rakenduskava, mis on koostatud arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi,

¹ Rakenduskava on leitav Riigi Tugiteenuste Keskuse veebisaidil [2021-2027 toetusperiood | Riigi Tugiteenuste Keskus \(rtk.ee\)](#).

² Meetmete nimekiri on leitav Riigi Tugiteenuste Keskuse veebisaidil [2021-2027 toetusperiood | Riigi Tugiteenuste Keskus \(rtk.ee\)](#).

Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid, artiklis 10 nimetatud partnerluslepet ning mille on kinnitanud nii Vabariigi Valitsus kui Euroopa Komisjon.

Vastavalt ÜSS2021_2027 § 10 lõikele 2 ja kooskõlas lõikega 4 koostab rakendusasutus rakenduskavas ja meetmete nimekirjas märgitud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks toetuse andmise tingimused. TAT eelnõu reguleerib meetme 21.4.7.6 „Ennetav ja turvaline elukeskkond“ toetuse andmise ja kasutamise tingimusi ning korda.

Rakenduskava punktis 2.1.6.6.1 on välja toodud, et laste ja noorte sotsiaalsed, tööturu ja tervishoiuga seotud probleemid ning õiguskaitseprobleemid on omavahel seotud ja neid on võimalik ennetada. Samuti on öeldud, et lastele ja noortele suunatud sotsiaalset tõrjutust ennetavad sekkumised ja meetmed töötatakse välja ja rakendatakse koostöös kohalike omavalitsustega.

Probleemiks aga on, et kohalike omavalitsuste (edaspidi *KOV*) arusaam oma rollist turvalisuse loomisel ja ennetustegevuse elluviimisel on ebaühtlane ning puudub ühtne arusaam ennetusest. On levinud ettekujutus, et ennetus ja turvalisuse loomine pole kohaliku kogukonna probleem, vaid eelkõige riigi ja politseiinstitutsiooni vastutusala. Kohalikul tasandil on ennetustegevuse elluviimine killustunud, sageli on KOV üksuse jaoks kuriteoennetuse puhul tegemist vabatahtliku korraldusliku ülesandega, mille suhtes KOV otsustab ise kas, mil määral ja kuidas sellega tegeleda. Puudub ühtne ja süsteemne võrgustikupõhine lähenemine kohaliku kogukondliku turvalisuse suurendamiseks, sealhulgas noortega seotud juhtumite efektiivseks lahendamiseks. Kohalike võrgustike võimestamine aitab kaasa heade praktikate, toimivate tegevusmudelite ja uuenduslike koostöövormide ja meetodite rakendamisel kohaliku omavalitsuse, riigi, erasektori ja mittetulundussektori vahel. Valdkondliku arengukava „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ (edaspidi *STAK*)³ ja valdkondadeülese ennetuskontseptsiooni⁴ koostamisel tehtud järeldused viitavad nii kohaliku tasandi kui maakonna tasandil võrgustikutöö vajalikkusele. Kohalik tasand vajab valdkondadepõhist struktureeritud nõustamist ja toetamist, sealhulgas kogukonnakeskse lähenemise ja võrgustikutöö põhimõtete rakendamiseks.

Nendest probleemidest lähtuvalt keskenduvad TAT-i alusel ellu viidavad tegevused kohaliku tasandi juhtide ja ennetusvaldkonnaga seotud spetsialistide teadmiste, oskuste ja pädevuste arendamisele ning KOV-ide toetamisele teenuste korraldamisel, et aidata kaasa noorte riskikäitumise ennetamisele ning õnnetuste ja õigusrikkumiste vähenemisele.

Põhjalikumad selgitused toetatavate tegevuste tausta ja eesmärgi kohta leiab seletuskirja osast, mis selgitab TAT eelnõu peatükki 2 „Toetatavad tegevused“.

Eelnõu on jaotatud 14 peatükiks:

1. peatükk „Üldsätted“
2. peatükk „Toetatavad tegevused“
3. peatükk „Tulemused“
4. peatükk „Tegevuste abikõlblikkuse periood“
5. peatükk „Tegevuste eelarve“
6. peatükk „Kulude abikõlblikkus“
7. peatükk „Toetuse maksmise tingimused ja kord“
8. peatükk „Elluviija kohustused“

³ Siseministeerium. [Siseturvalisuse arengukava 2020-2030](#).

⁴ Siseministeerium. [Eesti valdkondadeülese ennetuse kontseptsioon](#).

9. peatükk „Partnerite kohustused“
10. peatükk „Toetuse kasutamise seotud aruandlus“
11. peatükk „Tegevuste ja nende elluviimise tingimuste muutmine“
12. peatükk „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“
13. peatükk „Vaiate lahendamine“
14. peatükk „Rakendussätted“

Peatükk 1. „Üldsätted“

Sissejuhatav osa ehk üldsätete peatükk sätestab käskkirja reguleerimisala, toetuse andmise eesmärgi, tegevuste elluviija, partnerid, rakendusüksuse ja -asutuse.

Punkt 1.1 sätestab eelnõu **reguleerimisala** ja meetme tegevuse elluviimiseks toetatavad tegevused, tuues välja eelnõu seose ÜSS2021_2027, rakenduskava ja meetmete nimekirjaga.

Meetmete nimekirjaga on sätestatud meetmele nr 21.4.7.6 „Ennetav ja turvaline elukeskkond“ neli sekkumist, et toetada riskikäitumisega noori ning edendada kohaliku tasandi võrgustikutööl põhinevaid koostöömudeleid ja ennetustööd:

- spetsialistide koostöömudel keskmise ja kõrge riskikäitumisega noorte toetamiseks;
- koolitused ennetusalase kompetentsi arendamiseks ning riskikäitumise ennetamiseks;
- alkoholi ja teiste uimastitega seotud kahjude ja riskikäitumise vähendamise kompetentsi loomine;
- kohaliku tasandi võrgustikutöö edendamine turvalisuse suurendamiseks.

Nimetatud sekkumised on ühtlasi toetatavad tegevused, mille elluviimiseks kasutatakse ESF+ ja Eesti Vabariigi riigieelarve vahendeid ning mille andmise ja kasutamise tingimusi ja korda TAT käsitleb.

Punkt 1.1.2 sätestab, et eelnõu raames antav toetus **ei ole riigiabi**. Eelnõu punktis 1.1.1 nimetatud ja peatükis 2 kirjeldatud toetatavate tegevuse elluviimisega seotud kulude hüvitamine ei ole riigiabi Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 ja konkurentsiseaduse § 30 lõike 1 mõistes või vähese tähtsusega abi konkurentsiseaduse § 33 lõike 1 tähenduses. Euroopa Liidu toimimise lepingu artikli 107 lõike 1 järgi on riigiabi igasugune liikmesriigi poolt või riigi ressurssidest ükskõik missugusel kujul antav abi, mis kahjustab või ähvardab kahjustada konkurentsi, soodustades teatud ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist niivõrd, kuivõrd see kahjustab liikmesriikide vahelist kaubandust. Vähese tähtsusega abi hinnatakse samade kriteeriumide alusel kui riigiabi.

Toetuse abil pakutavad teenused on täielikult kohaliku iseloomuga, suunatud ainult konkreetsele sihtgrupile ja neile tasuta kättesaadavad. Toetatavad tegevused on seotud avaliku võimu teostamisega ning toetust ei anta majandustegevuse toetamiseks. Partneriteks on valitud sellised riigi valitsemisala asutused, kes saavad olla ainuvõimalikud tegevuste elluviijad: Sotsiaalkindlustusamet on valitsusasutus, kelle tegevusvaldkond on sotsiaalkaitse ja lastekaitse korraldamine, ning Tervise Arengu Instituut on riigi teadus- ja arendusasutus, kelle põhitegevus on tervise- ja sotsiaalvaldkonna teadus-, arendus- ja rakendustegevus ning tervisestatistika tegemine. Partnerite valiku täpsem põhjendus on esitatud seletuskirja allolevates osades, kus kirjeldatakse toetatavate tegevuste elluviija ja partnerite ülesandeid.

Toetatavate tegevuste raames pakutavad teenused täidavad sotsiaalset eesmärki, mis on oma olemuselt mittemajanduslik. Puudub mõju konkurentsile ja kaubandusele ning tegevused, mida

toetatakse, ei mõjuta liikmesriikide vahelist kaubandust. Teenuste hankimine korraldatakse läbipaistvalt, kontrollitavalt, proportsionaalselt ja mittediskrimineerival moel ning välditakse konkurentsi kahjustavat huvide konflikti.

Punkt 1.1.3 sätestab, et toetatavad tegevused on **kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ põhimõttega** vastavalt rakenduskava *Do no significant harm* (DNSH, ei kahjusta oluliselt) analüüsile ning ei kahjusta oluliselt keskkonnanäesmärke Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43) artikli 17 tähenduses. Toetatavad tegevused on kooskõlas Riigikogu otsusega „Riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ heakskiitmine“ (edaspidi „Eesti 2035“) ega hõlma selget kokkupuudet keskkonnanäesmärkidega. Toetatavate tegevuste elluviimisel järgitakse asjakohaseid keskkonnavalaseid õigusakte ja keskkonnahoidlike riigihangete põhimõtteid⁵. Elluviija ja partnerid korraldavad sündmusi keskkonnahoidlikult⁶.

Punkt 1.1.4 sätestab, et toetatavad tegevused arvestavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artiklis 9 sätestatud **horisontaalseid põhimõtteid**, millega võetakse arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste hartat, puutumuse korral edendatakse soolist võrdõiguslikkust, soolise aspekti arvestamist ning sooküsimuste lõimimist ning tagatakse diskrimineerimise vältimine ja ligipääsetavus. Samuti järgitakse arengustrateegias „Eesti 2035“ nimetatud aluspõhimõtteid ja sihte⁷. Konkreetsemalt panustavad toetatavad tegevused „Eesti 2035“ alasihti „Hooliv ühiskond“. Sealjuures mõõdetakse toetatavate tegevuste panust **regionaalselt tasakaalustatud arengusse** selle alasihi näitajaga „Püsiva suhtelise vaesuse määr“. Toetatavate tegevustega panustatakse „Eesti 2035“ regionaalarengu näitaja sihttaseme suunas liikumisse regionaalset tasakaalustatust toetaval moel. Toetatavate tegevuste panust **soolise võrdõiguslikkuse edendamisse** mõõdetakse näitajaga „Soolise võrdõiguslikkuse indeks“, panust **võrdsete võimaluste edendamisse** näitajaga „Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“ ning panust **ligipääsetavuse edendamisse** näitajaga „Ligipääsetavuse näitaja“.

Toetatavate tegevuste raames korraldatavate tegevuste puhul arvestatakse osalejate erineva taustaga, et muuta osalemine võimalikult turvaliseks ja kättesaadavaks olenemata inimese rahvusest, vanusest või erivajadusest. Lisaks sellele käsitletakse koolitusprogrammides soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise teemasid ning koolituste ja ürituste läbiviimisel tagatakse vajaduse korral ligipääsetavus hoonele ja ruumidele ning infole ja kommunikatsioonile nelja peamise puudeliigiga inimestele (nägemis-, kuulmis-, liikumis- ja intellektipuu). Tegevuste kavandamisel teadvustatakse ühiskonnas levivate soostereotüüpide ja eelarvamuste mõju noorte riskikäitumisele. Tegevuste elluviimisel välditakse soostereotüüpide ja eelarvamuste põlistamist. Panust horisontaalsetesse põhimõtetesse jälgitakse toetatavate tegevuste seirearuannete abil, milles toetuse saajal palutakse kirjeldada, kuidas tegevuste elluviimisel on „Eesti 2035“ alasihti „Hooliv ühiskond“ ja sellega seotud näitajatesse panustatud.

Punkt 1.1.5 sätestab, et Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 54 „Perioodi 2021–2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite andmisest avalikkuse teavitamine“ (edaspidi *teavitumäärus*) tähenduses on projekti nimetuseks „Ennetava ja turvalise elukeskkonna arendamine“. Kuna toetatavate tegevuste käigus viivad nii elluviija kui partnerid läbi erinevaid

⁵ Keskkonnaministeerium. Keskkonnahoidlikud nõuded mööblile, puhastustoodetele ja -teenustele, paberile ja kontori-IT seadmetele – määruse nr 35 rakendamise juhend hankijale. [Keskkonnahoidlikud riigihanked | Keskkonnaministeerium \(envir.ee\)](#)

⁶ Keskkonnaministeerium 2022. Keskkonnahoidlike sündmuste juhend. [Keskkonnateadlikkus | Keskkonnaministeerium \(envir.ee\)](#)

⁷ [Aluspõhimõtted ja sihid | Eesti Vabariigi Valitsus](#)

koolitusi, seminare ja teisi üritusi, mille toimumiskohta tuleb paigaldada teavitusmääruse § 5 kohane plakat, siis ühetaolisuse eesmärgil sätestatakse TAT-is ühene projekti nimetus.

Punkt 1.1.7 sätestab, et toetatavate tegevuste valimiseks kasutatavad valikukriteeriumid ja -metoodika vastavad Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. aasta määruse nr 55 „Perioodi 2021-2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvuspoliitika ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) §-le 7. Toetatavate tegevuste vastavust rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud valikukriteeriumidele ja -metoodikale on selgitatud seletuskirja peatükis III.

Punkt 1.2 sätestab **toetuse andmise eesmärgi**, mis on kooskõlas rakenduskava, Eesti riigi pikaajalise arengustrateegia ja STAK-iga.

Toetatavad tegevused panustavad rakenduskava poliitikaeesmärgi nr 4 „Sotsiaalsem Eesti“ prioriteedi nr 6 „Sotsiaalsem Eesti“ erieesmärgi (h), milleks on „soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet“. Lisaks sellele panustavad toetatavad tegevused „Eesti 2035“ sihi „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“ alasihti „Hooliv ühiskond“ ning STAK-i alaeesmärgi „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“. STAK-i programmis „Siseturvalisus 2023–2026“⁸ on üksikasjalikumad tegevused ja eesmärgid arengukava elluviimiseks. Toetatavad tegevused panustavad programmi „Siseturvalisus 2023–2026“ meetme nr 1 „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“ alameetmesse nr 1.1 „Õnnetuste, süütegude ja varakahjude ennetamine“.

Eelnõu alusel ellu viidavate **tegevuste eesmärk** on ennetada ja vähendada noorte riskikäitumist ning juurutada võrgustikutöö põhimõtteid, et edendada kohalikul tasandil turvalise elukeskkonna kujundamist ning riskis olevate noorte ja perede probleemide kindlakstegemist ja lahendamist. Samuti on eesmärk võimaldada maakondliku ja kohaliku tasandi juhtidel ja valdkondlikel spetsialistidel omandada paremaid oskusi, töövahendeid ja -meetodeid, et aidata kaasa õnnetuste ja õigusrikkumiste vähenemisele. Toetatavate tegevuste oodatavad tulemused on kirjeldatud eelnõu punktides 2.1.2, 2.2.2, 2.3.2 ja 2.4.2.

Punkt 1.3 sätestab tegevuste **elluviija ja partnerid ning meetme rakendusasutuse ja rakendusüksuse**. Toetatavate tegevuste elluviija on Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakond (edaspidi *elluviija*). Toetatava tegevuse 2.1 partner on Sotsiaalkindlustusamet (edaspidi *SKA*) ning toetatavate tegevuste 2.2 ja 2.3 partner on Tervise Arengu Instituut (edaspidi *TAI*). Toetatavas tegevuses 2.4 on plaanis partneritena kaasata avaliku konkursi korras leitavad KOV-id. Konkursid korraldatakse TAT eelnõu kinnitamise järel.

Rakendusasutus ja rakendusüksus on kindlaks määratud meetmete nimekirjas. Rakendusasutus on Siseministeeriumi välisvahendite osakond (edaspidi *RA*) ning rakendusüksus on Riigi Tugiteenuse Keskus (edaspidi *RÜ*).

Partnerite valiku põhjendus on esitatud seletuskirja allolevates TAT-i peatükki 2 selgitavates osades, kus kirjeldatakse toetatavate tegevuste elluviija ja partneri ülesandeid.

Peatükk 2. „Toetatavad tegevused“

---

⁸ Siseministeerium. Programm „Siseturvalisus 2023–2026“. <https://www.siseministeerium.ee/stak2030#programm-arengukava>

Peatükk sätestab tegevuste elluviija ja partnerite ülesanded, oodatavad tulemused, tegevuste sisu, elluviimise aja ja sihtrühma.

Punkt 2.1 kirjeldab toetatavat tegevust „Spetsialistide koostöömudel keskmise ja kõrge riskikäitumisega noorte toetamiseks“

Keskmise ja kõrge riskikäitumisega noorte toetamiseks mõeldud spetsialistide koostöömudelit „Ringist välja“ (edaspidi „Ringist välja“ koostöömudel) on katsetatud Eestis alates 2020. aastast Euroopa Majanduspiirkonna ja Norra perioodi 2014–2021 finantsmehhanismide programmi „Kohalik areng ja vaesuse vähendamine“ projekti "Alaealiste erikohtlemise süsteemi loomine" (edaspidi *EMP ja Norra projekt*) raames.

„Ringist välja“ koostöömudeli eesmärgiks on noorte korduvõigusrikkumiste vähendamine ja ennetamine ning noorte heaolu suurendamine. See on eeskujuna võtnud eri riikide sekkumistest (näiteks *Pasila, Ankur, MARAC, Youth Offending Teams, Circles of Support*) ning tugineb taastava õiguse põhimõtetele. „Ringist välja“ koostöömudel aitab KOV-is lastega ja noortega töötavatel spetsialistidel tulemuslikumalt korraldada keskmise ja kõrge riskiga noortega seotud probleemide lahendamist.

Uuringu tulemused näitavad, et korduvõigusrikkujate seas on märgata statistiliselt rohkem lapsepõlves kogetud traumakogemusi, mis omakorda suurendavad kuritegevuse riski (Baglivio M. T. et al., 2014)⁹. Sellest lähtuvalt on „Ringist välja“ koostöömudel üles ehitatud traumateadliku lähenemisega, mis võtab fookusesse lisaks traumast taastumise toetamisele ka traumakogemusega noore vajadused ja võimekuse, mis omakorda aitab traumast taastumisele kaasa, vähendades nii noore kuritegelikkust või ennast ohustavat käitumist.

Lisaks lähtub „Ringist välja“ koostöömudel taastava õiguse põhimõtetest. Taastava õiguse põhimõtteid saab rakendada erinevate konfliktide puhul, alates kergematest rikkumistest kuni raskete kuritegudeni. Taastav õigus aitab vähendada teoga kaasnenud emotsionaalset ja materiaalselt kahju, võtta toimepanijal vastutus kannatanu ees, suurendada osapoolte rahulolu ja vähendada uute konfliktide tõenäosust.

SKA ülesandeks EMP ja Norra projekti alategevuse „Keskmise ja kõrge riskitasemega noorte toetamiseks loodud spetsialistide koostöömudeli „Ringist välja““ raames olid alljärgnevad tegevused:

- „Ringist välja“ koostöömudeli üle-eestiline katsetamine.
- Koolitused, tugi ja supervisioon kohaliku tasandi „Ringist välja“ koostöömudeli võrgustike liikmetele.
- „Ringist välja“ koostöömudeli tulemuslikkuse hindamine ja projektijärgse rakendusmudeli väljatöötamine.

2020. a projektiga alustades oli SKA ülesandeks „Ringist välja“ koostöömudelit piloteerida kinnise lasteasutuse teenusel (edaspidi *KLAT*) olevaid noori toetava jätkutegevusena, mis valmistaks noort KLAT asutusest väljuma. 2021. aastal jõuti teadmiseni, et mudeli rakendamine on põhjendatud samuti noore KLAT-i suunamise vajaduse ennetamiseks (Gornischeff, K., Linnas, E., 2021)¹⁰.

⁹ Baglivio M. T., Epps N., Swartz K., Sayedul M., Sheer A., Hardt N. S. (2014). The prevalence of Adverse Childhood Experiences (ACE) in the lives of juvenile offenders. *Journal of Juvenile Justice*, 3(2), 1-23.

¹⁰ Gornischeff, K., Linnas, E. (2021). [Innovatsioon seisneb koostöös – kinnise lasteasutuse jätkutoe pilootprojekti kogemus.](#)

2022. aasta lõpu seisuga on „Ringist välja“ koostöömudelit rakendatud üheksas linnas (Tallinn, Keila, Tartu, Valga, Narva, Pärnu, Rakvere, Võru, Viljandi) ja üheksas vallas (Raasiku, Tapa, Saarde, Põhja-Pärnumaa, Tori, Rāpina, Põltsamaa, Raasiku, Põlva). Peamiselt on nendes võrgustikes „Ringist välja“ koostöömudelit katsetatud ja rakendatud juhtumipõhiselt (prokuratuuri otsuse alusel või KLAT-teenusel olevatele noortele). Pärnus, Keilas ja Tartus hakati 2022. aastast „Ringist välja“ koostöömudelit kasutama KOV-i enda soovi alusel asutustevahelise koostöö põhiseel, kuna juhtumipõhine lähenemine ei taganud kompetentsi püsima jäämist kaasatud osapoolte asutustes (võrgustike ajutisus, personali volavus). Toetatava tegevuse raames hakatakse sihstatumalt tegelema sellega, et „Ringist välja“ koostöömudeli rakendamise võrgustikud ja kogemus kujuneksid igas maakonnas.

Tänaseks on välja töötatud „Ringist välja“ koostöömudeli baaskoolitus ja seda on läbi viidud Tartus, Keilas ja Pärnus. Koostöömudeli rakendamise aluseks on juhtumikorraldaja suunamis leht ja hinnang noore riskitaseme kohta. 1. detsembri 2022. a statistika põhjal on „Ringist välja“ koostöömudeli teenusesse suunatud 48 juhtumit.

„Ringist välja“ koostöömudeli tulemuslikkust on Eestis seni hinnatud intervjuude põhjal, mida on viidud läbi mudelit rakendavate võrgustikega. Mudeli tulemuslikkus seisneb võrgustiku tihedas koostöös ja kiires infovahetuses. Näiteks Pärnumaal on „Ringist välja“ koostöömudeli võrgustikus käsitletud kuus juhtumit langetanud noorte riskitaset märgatavalt. Kõige edukamateks juhtumiteks loetakse neid, kus aja jooksul on saavutatud väga tihe ja toetav kontakt ka noore vanematega. Nende juhtumite puhul on paranenud noore kodune olukord, mis toob kaasa ka muutuse noore käitumises. Tagasilööke on juhtumite puhul, kus noore elu on vahepeal muutunud kardinaalselt (näiteks täisealiseks saamine, mil kaob lastekaitsetöötaja tugi, paarisuhtesse astumine või selle purunemine, elukoha vahetus vms). Teiseks kitsaskohaks on KOV võrgustike koostööpuudulikkus ja lastekaitsetöötajate ülekoormus.

2023. aastal on koostöös Eesti Ennetuse teadusnõukoguga¹¹ kavas analüüsida „Ringist välja“ koostöömudeli ennetustegevuste efektiivsust. Analüüsi tulemustest lähtuvalt nõustatakse SKA-d, kuidas „Ringist välja“ koostöömudelit arendada ja tulemuslikumalt korraldada.

Punkt 2.1.1 sätestab tegevuse „Spetsialistide koostöömudel keskmise ja kõrge riskikäitumisega noorte toetamiseks“ **elluviijana** Siseministeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna ning **partnerina** SKA.

Siseministeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna põhiülesanded on korrakaitse- ja kriminaalpoliitika väljatöötamine ning ministeriumi valitsemisala asutuste tegevuse koordineerimine oma valdkonnas. Osakond töötab välja avaliku korra tagamise, julgestustegevuse, avaliku korra vastaste süütegude ennetamise, tõkestamise, avastamise ning süüteomenetluse poliitikat ning koordineerib nende elluviimist. Kuna toetatav tegevus panustab ennetusvaldkonna arengusse, on selle elluviijaks eelnimetatud osakond.

SKA on Sotsiaalministeriumi valitsemisalas tegutsev valitsusasutus, mille tegevusvaldkondadeks on muu hulgas sotsiaalkaitse ja lastekaitse korraldamine. SKA on alates 2019. aastast olnud Justiitsministeriumi koostööpartneriks EMP ja Norra projekti elluviimisel, mille ühe alategevusena SKA piloteeris „Ringist välja“ koostöömudelit Eestis.

---

¹¹ <https://tai.ee/et/instituudist/koostoo/ennetuse-teadusnougogu>

Elluviija vastutab tegevuse juhtimise eest. Elluviija ülesanne on ka partneri tegevuse seiramine ja suunamine. Tegevuse tulemuslikuks ja jätkusuutlikuks juhtimiseks ning koordineerimiseks moodustab elluviija strateegiliste asutuste ja organisatsioonide esindajatest keskse juhtrühma, kuhu kuuluvad Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Eesti Linnade ja Valdade Liidu, SKA ning Politsei- ja Piirivalveameti (edaspidi *PPA*) esindajad. Juhtrühma liikmed saavad teha ettepanekuid täiendavate liikmete kaasamiseks vastavalt vajadusele. Juhtrühma ülesanded on otsustada ja suunata „Ringist välja“ koostöömodeli arendamise, rakendamise ja laiendamise seotud olulisemaid küsimusi ning tegevuse elluviimisele ja tulemuslikkusele hinnangu andmine. Juhtrühm kohtub vastavalt vajadusele, kuid vähemalt üks kord aastas.

Partner vastutab tegevuse elluviimise eest. Partneri ülesanded on „Ringist välja“ koostöömodeli arendamine, rakendamine ja laiendamise koordineerimine. Partner vastutab tegevuse korralduslike ja administreerimisega seotud küsimuste eest.

EMP ja Norra projekti raames on SKA-s loodud koostöömodeli „Ringist välja“ tiim, mis koosneb praeguse seisuga projektijuhist ja kahest koordinaatorist. Nimetatud tiimi liikmetel on lisaks projekti juhtimise ja tegevuste koordineerimisele ka mudeli rakendajate koolitamise roll (baaskoolitus, lühikoolitused, võrgustikutöö koolitused). Koordinaatorite peamiseks ülesandeks on võrgustike ja juhtumikorraldajate nõustamine ja toetamine. Tiimil on võimalus kasutada „Ringist välja“ koostöömodeli arendamisel ja rakendamisel ka teiste SKA meeskondade tuge (taastav õigus, laste heaolu osakond, KLAT tiim, mitmedimensiooniline pereteraapia, sotsiaalne rehabilitatsioon, ohvriabi).

Punkt 2.1.2 sätestab tegevuse **tulemuse**. „Ringist välja“ koostöömodeli arendamise, rakendamise ja laiendamise tulemusena kasutavad spetsialistid vähemalt kuueteistkümnes KOV-is „Ringist välja“ koostöömodelit ning selle abil on toetatud vähemalt 420 keskmise või kõrge riskikäitumisega noort.

Punkt 2.1.3 sätestab toetatava tegevuse alategevused ja nende elluviimise aja, milleks on 01.12.2023–31.12.2027.

Punktiga 2.1.3.1 nähakse ette „Ringist välja“ koostöömodeli arendamine, rakendamine ja laiendamine.

„Ringist välja“ koostöömodeli arendamise jaoks kaardistab partner Eestis ja teistes riikides kasutatavaid spetsialistide tasandi koostöö- ja juhtumikorralduse mudeleid (sealhulgas programmilisi sekkumisi) keskmise ja kõrge riskikäitumisega noorte toetamiseks. Kaardistamise tulemusena kujuneb partneril ülevaade juba toimivatest mudelitest. Partner korraldab vajaduse korral õppereise teistesse Euroopa riikidesse, et tutvuda seal kasutatavate mudelitega. Samuti korraldatakse vajaduse korral ekspertide visiite Eestisse ning koostatakse analüüse.

Partner arendab „Ringist välja“ koostöömodelit ning laiendab selle kasutamist KOV-idesse üle Eesti. Arendamisel võtab partner arvesse KOV-idest laekunud tagasisidet, mudeli tulemuslikkuse analüüsi tulemusi, ilmnenu vajadusi ning juhtrühma poolseid otsuseid ja soovitusi. Samuti võetakse arendamisel aluseks teiste mudelite ja sekkumiste kaardistamise käigus saadud informatsiooni.

„Ringist välja“ koostöömodeli tegevuste aluseks on mudeli kirjeldus ja soovitusel selle rakendamiseks KOV-idele. „Ringist välja“ koostöömodelit rakendatakse ühetaoliste põhimõtete

järgi üle Eesti. Elluviija moodustab tegevuste suunamiseks juhtrühma ning partneri „Ringist välja“ koostöömudeli tiimi projektijuht on ühtlasi riigiüleseks projektijuhiks, kes vastutab koostöömudeli laiendamise, kasutusele võtmise ning juhendmaterjali kaasaajastamise eest.

Toetatava tegevuse perioodil lähenetakse „Ringist välja“ koostöömudeli arendamisele ja rakendamisele KOV põhiselt, andes KOV-idele ja kaasatud võrgustikuliikmetele „Ringist välja“ koostöömudeli rakendamise oskused koolituste ning juhendmaterjalide abil.

KOV-ide valikul võetakse arvesse toetatava tegevuse 2.4 raames korraldatava konkursi tulemusi (KOV-ide valiku kriteeriumid on kirjeldatud allpool TAT-i punkti 2.4.1 seletavas osas), kuna toetatava tegevuse 2.4 raames toimuva KOV-ide arenguprogrammi raames on „Ringist välja“ koostöömudel üks arenguprogrammi osa.

„Ringist välja“ koostöömudeli kasutusele võtmiseks KOV-is moodustatakse kohalik juhtrühm, sõlmitakse kohaliku tasandi asutuste vahel koostööleping ja moodustatakse spetsialistide võrgustik. Võrgustikku kaasatakse eri osapoolte (KOV, politsei, tervisekeskused, prokuratuur, kriminaalhooldajad, noorsootöötajad jt) spetsialistid. Võrgustiku tegevust juhivad KOV ning praktilist tegevust koordineerib KOV-i spetsialist. Võrgustiku liikmetele tutvustatakse „Ringist välja“ koostöömudeli töövahendeid ja administratiivset korraldust ning neid koolitatakse (baaskoolitus, võrgustikukoolitus, meeskonnakoolitus jne) ja nõustatakse.

„Ringist välja“ koostöömudel on protsess, milles osalevad erinevate valdkondade spetsialistid. Spetsialistide võrgustikul on ühine eesmärk, otsuste tegemise pädevus ja kohustus toetada noort ja tema peret. See tähendab seda, et kõik osalejad (võrgustiku spetsialistid) vastutavad tegevuse lõpptulemuse eest ning otsustamisel võetakse arvesse kõikide osapoolte seisukohti.

Noor vajab valdkonnaüleseid ja ühest kohast saadavaid teenuseid, kus tal on võimalus osaleda teda ennast puudutavate otsuste tegemisel. „Ringist välja“ koostöömudeli spetsialistide võrgustiku ülesandeks on kaardistada noore ja tema pere olukorra tervikpilt ja kanda hoolt selle eest, et noort või tema pereliikmeid suunatakse vajalikele teenustele.

Partner analüüsib andmekaitse regulatsioonide kohaldumist „Ringist välja“ koostöömudelile (sealhulgas spetsialistide roll, pädevus ja õigus informatsiooni edastamiseks või saamiseks) ning koostab juhise andmekaitse põhimõtete rakendamiseks juhtumite lahendamisel.

Partner arendab ja täiendab „Ringist välja“ koostöömudeli veebikeskkonda, et sealne informatsioon toetaks mudeli rakendamist kohalikul tasandil ning annaks teavet mudeliga liituda soovijatele. Veebikeskkonnas avaldatakse mudeli kirjeldus, juhendid ja materjalid (näiteks soovitusel, töölehed, vormid, protseduuride kirjeldused), mis toetavad mudeli rakendamist. Veebikeskkonda luuakse ka e-õppe keskkond (koos koolitus-, juhend- ja teavitusmaterjalidega jms) ning seda arendatakse ja ajakohastatakse vastavalt vajadusele.

Partner korraldab koolitusi, seminare, nõustamisi ja jätkukoolitusi (nii lähiõppe kui ka e-õppe vormis) ning ajakohastab vajaduse korral olemasolevaid koolitusprogramme ja -materjale,

„Ringist välja“ koostöömudelit kasutavad spetsialistid viivad läbi kohtumisi, kus toimub juhtumite hindamine, probleemide tuvastamine ja lahenduste otsimine koostöös noore, tema pere ning juhtumist lähtuvate spetsialistidega (sealhulgas alaealise seaduslik esindaja, KOV-i lastekaitsetöötaja, KOV-i sotsiaaltöötaja, piirkonna politseinik, noorsootöötaja,

kriminaalhooldaja, psühholoog, psühhiaater, kooli esindaja, KOV-i noortegarantii tugisüsteemi spetsialist jne).

Alustavate KOV-ide spetsialistide võrgustikele pakutakse „Ringist välja“ koostöömudeli rakendamisel rakendustuge (nõustamine, mentorlus), supervisioone (individuaal- ja grupisupervisioon), kovisioone ja kogemusvahetusi. Lisaks tõstetakse spetsialistide teadlikkust toetavate koolituste (näiteks võrgustikutöö-, trauma-, usaldusisiku, noorega kontakti loomise koolitus) abil.

Partner osaleb väljaspool Eestit toimuvatel seminaridel ja konverentsidel kogemuste saamise ja vahetamise eesmärgil. Partner osaleb ka oma organisatsioonisiseses arendustegevuses, mis on suunatud toetavatele teenustele suunatud laste ja noorte riskitaseme hindamissüsteemi loomiseks.

Partner analüüsib „Ringist välja“ koostöömudeli rakendamise tulemuslikkust, protsessi ja mõju ning seirab koostöömudeli rakendamist KOV-ides.

Punkt 2.1.4 sätestab tegevuse **sihtrühma**.

Toetatava tegevuse sihtrühm on kuni 18-aastane noor, kellel on keskmise või kõrge riskitaseme ga käitumine:

- teiste suhtes vägivaldse käitumisega noor;
- teistele negatiivset mõju avaldav noor;
- noor, kes tarvitab alkoholi või narkootikume;
- noor, kes on radikaliseerunud või ekstremistlik;
- noor, kelle heaolu on ohustatud või kes on kogenud vägivalda (sealhulgas psühholoogilist, seksulaaset, füüsilist või perevägivalda);
- noor, kes tekitab varalist kahju;
- noor, kellel on põhjuseta puudumised koolist;
- noor, kes on toime pannud rohkem kui ühe väärteo;
- noor, kes on korduvalt pannud toime väärtegeid ja kellele määratakse mõjutusvahend või kohustus;
- noor, kes väljub KLAT-st.

Tegevuse sihtrühmaks on ka noorega vahetult seotud isikud (näiteks lähedased või seaduslikud esindajad ja noore usaldusisik) ning „Ringist välja“ koostöömudeli võrgustike spetsialistid. „Ringist välja“ koostöömudeli võrgustikesse kuuluvad enamasti KOV-i lastekaitsetöötaja, sotsiaaltöötaja, piirkonna politseinik, noorsootöötaja, kriminaalhooldaja, psühholoog, psühhiaater, kooli esindaja, KOV-i noortegarantii tugisüsteemi spetsialist.

Punkt 2.2 kirjeldab toetatavat tegevust **„Koolitused ennetusalase kompetentsi arendamiseks ning riskikäitumise ennetamiseks“**

Eestis on ennetustegevuste elluviijaks lisaks erinevatele riiklikele asutustele nagu PPA, TAI ja teised ka KOV. KOV peaks lähtuvalt kohalikest vajadustest viima ellu ennetustegevusi, kuid hetkel puuduvad sel tasandil sageli vajalikud oskused ja ressursid¹². Eestis läbi viidud rühmaintervjuude käigus töid osalejad välja, et kohalikul tasandil on keeruline saada tuge ja

¹² Streimann, K., Abel-Ollo, K. 2017. [Ennetuse õppekava rakendamine Euroopas](#). Tervise Arengu Instituut.

rahastust ennetustegevustele, kui juhid ei ole kursis ennetuse valdkonna põhimõtetega ja ei mõista ennetustegevuste tähtsust.¹³

Eestis puudub ühtne arusaam ennetusest. Osaliselt on inimestel teadmised olemas, kuid enamikul juhtudel põhinevad kasutatavad meetodid ja strateegiad intuitsioonil või iseseisval info otsimisel¹⁴. Teadusmaailmas on olemas väga head teadmised sellest, mis aitab ära hoida või vähendada uimastite tarvitamist. Sageli tehakse aga praktikas ennetuse nime all tegevusi, millel puudub tegelik mõju. Näiteks on populaarne korraldada koolides ühekordseid loenguid narkootikumidest või kutsuda esinema endine uimastite tarvitaja. See aga ei ole teadusuuringute järgi tõhus meetod noorte uimastitarvitamise vähendamisel. Sellised tegevused võivad uuringute järgi kasu asemel hoopis kahju tuua ning suurendada uimastite tarvitamist noorte seas.

Vaimse tervise probleemide, uimastitarvitamise (tubakatooted, narkootikumid, alkohol) ja teiste riskikäitumiste ennetamisele keskendunud koolituse poliitikakujundajatele ja otsustajatele pakutakse Eestis väga piiratud mahus. Samuti ei saa paljud spetsialistid kõrgkoolides õppides teadmisi sellest, mis mõjutab inimeste uimastite tarvitamist, kuidas tarvitamist ära hoida ja kuidas oma tegevuste mõju selles valdkonnas hinnata.

TAI on alates 2017. aastast olnud kaasatud Euroopa ennetuseõppekava¹⁵ kohandamisse ja katsetamisse Euroopas, sealhulgas Eestis. Euroopa tasemel haldab ennetusõppekaval *European Universal Prevention Curriculum* (edaspidi *EUPC*)¹⁶ põhinevaid koolitusi ja koolitajate võrgustikku Euroopa Narkootikumide ja Narkomaania Seirekeskus (*European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*, edaspidi *EMCDDA*). TAI osales üleeuroopalistes projektides *UPC-Adapt*¹⁷ ning *ASAP*¹⁸, mille käigus analüüsiti ennetussüsteemi ja kaardistati valdkonna otsustajad Euroopa riikides, kohandati õppematerjale ja katsetati ennetuskoolituse läbiviimist (otsustajatele ja arvamusiidrite). Lisaks on tekkinud nõudlus sarnase koolituse järele kohalikul tasandil noortega töötavate spetsialistide seas, mida arendatakse hetkel samuti Euroopa-tasandi projektis *Frontline Politeia*¹⁹. Projekti jooksul kohandatakse ennetustegevuste kohalikul tasandil paremaks plaanimiseks ka eesti keelde riski- ja kaitsetegurite hindamisvahend, koostöös KOVidega kogutakse andmeid kogukonna riski- ja kaitsetegurite kohta ning analüüsile tuginedes täiendatakse KOV-ide arengukava ja arendatakse ennetustegevusi. Lisaks töötatakse välja Euroopa ennetusõppekaval põhinev koolitus ennetuses töötavatele spetsialistidele.

EUPC õppekaval baseeruvad koolitused (edaspidi *ennetuskoolitused*) parandavad osalejate teadmisi ja oskuseid ennetusvaldkonnas ning vähendavad ebatõhusate või kahju toovate meetodite rakendamist. Koolitused toetavad otsustajate omavahelist kommunikatsiooni, kuna toimuvad kaasavas formaadis, mis võimaldab osalejatel vastuolulised teemad läbi arutleda, luua uusi kontakte ning paremini mõista igäihte rolli ning kokkupuutepunkte ennetuse süsteemis Eestis. See omakorda võimaldab kujundada ennetuse süsteemi sidusamaks, vähendab eri allikatest sarnaste tegevuste rahastamist ning toetab terviklikuma süsteemi ülesehitust. Tulemuslikumate meetmete rakendamisel ja rahastuse suunamisel nende rakendamisse väheneb riskikäitumine (sealhulgas uimastite tarvitamine, õigusrikkumised, vägivaldne käitumine, koolist välja langemine jne) ning inimesed langetavad enam tervist toetavaid valikuid. Samuti väheneb pikemas perspektiivis

¹³ Streimann, K. 2019. [Riskikäitumise ennetamine paikkonnas. Rahvatervise spetsialistide rühmaintervjuude kokkuvõte](#). Tervise Arengu Instituut.

¹⁴ Abel-Ollo, K., Streimann, K. 2017. [Ennetuse õppekava rakendamine Euroopas](#). Tallinn. Tervise Arengu Instituut.

¹⁵ <https://www.terviseinfo.ee/et/valdkonnad/narkomaania/narkomaania-ennetamine/ennetuse-oppekava>

¹⁶ https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/european-prevention-curriculum-eupc_en

¹⁷ <https://www.tai.ee/et/instituudist/koostoo/loppenud-koostooprojektid/upc-adapt>

¹⁸ <https://www.tai.ee/et/instituudist/koostoo/loppenud-koostooprojektid/asap>

¹⁹ <https://tai.ee/et/instituudist/koostoo/frontline-politeia>

piirkondlik ebavõrdsus ennetuses, kuna koolituste ning seotud kommunikatiivsete tegevuste abil tõuseb nii spetsialistide, otsustajate kui ka elanikkonna teadlikkus tõendus põhiseest ennetusest. See omakorda võimaldab tekkida nõudlusel vastavate teenuste järele ning otsustajate tasandil mõistetakse varasemast enam ennetustegevuste kulutõhusust võrreldes juba tekkinud probleemide lahendamiseega.

Punkt 2.2.1 sätestab tegevuse „Koolitused ennetusalase kompetentsi arendamiseks ning riskikäitumise ennetamiseks“ **elluviijana** Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna ning **partnerina** TAI. TAI on riigi teadus- ja arendusasutus, kes tegeleb tervise- ja sotsiaalvaldkonna teadus-, arendus- ja rakendustegevusega, sealhulgas rahvatervishoiu ja tervisedendusega. 2017. aastal analüüsis TAI, kuidas ennetusõppekava sobitub Eesti oludesse²⁰ ja sellest lähtuvalt kohandati ennetuskoolitused Eestile sobivaks ning TAI vastutab Eestis selle elluviimise ja kvaliteedi tagamise eest. Seetõttu on TAI partneriks ennetuskoolituste arendamisel ja elluviimisel.

Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna põhiülesanded, millest lähtuvalt on ta elluviijaks, on loetletud eelpool TAT-i punkti 2.1.1 seletuses.

Elluviija vastutab tegevuse juhtimise eest. Elluviija ülesanne on ka partneri tegevuse seiramine ja suunamine. Tegevuse tulemuslikuks ja jätkusuutlikuks juhtimiseks ning koordineerimiseks moodustab elluviija strateegiliste asutuste ja organisatsioonide esindajatest keskse juhtrühma, kuhu kuuluvad Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Tervise Arengu Instituudi, Eesti Linnade ja Valdade Liidu ning PPA esindajad. Juhtrühma liikmed saavad teha ettepanekuid täiendavate liikmete kaasamiseks vastavalt vajadusele. Juhtrühma ülesanded on otsustada ja suunata ennetuskoolituste arendamise, rakendamise ja laiendamise seotud olulisemaid küsimusi ning tegevuse elluviimisele ja tulemuslikkusele hinnangu andmine. Juhtrühm kohtub vastavalt vajadusele, kuid vähemalt üks kord aastas.

Partner vastutab ennetuskoolituste arendamise, elluviimise, ajakohastamise ja hindamise eest. Sealhulgas tagab partner, et koolitusi viivad läbi vajaliku pädevusega isikud. Koolituse läbinutele väljastatakse koolituse läbimist kinnitav tunnistus. Partner lahendab igapäevase tegevuse ja administreerimisega seotud küsimusi.

Punkt 2.2.2 sätestab, et tegevuse **tulemusena** arendatakse ja viiakse läbi ennetuskoolitusi, mis aitavad kujundada maakonna ja kohalikul tasandil ühtset arusaama ennetusest, edendada tõendus põhiste ennetusmeetodite kasutamist ning tõhustada ennetusega tegelevate erinevate osapoolte (sealhulgas KOV, haridusasutused, noorsootöö organisatsioonid, politsei, lastekaitse jne) ja tasandite (näiteks juhid, spetsialistid) vahelist koostööd.

Tegevuse tulemusena toimuvad kohalikes omavalitsustes (esmajoones nendes, mis valitakse toetatava tegevuse 2.4 raames partneriteks) ennetuskoolitused otsustajatele ja ekspertidele ning laste ja peredega tegelevatele spetsialistidele.

Koolituste eesmärk on luua kohalikul tasandil valdkonnas tegutsevate inimeste seas ühtne arusaam ennetusest ja vähendada tegevuste dubleerimist (näiteks ennetustegevuste suunamist samale sihtrühmale või samas keskkonnas (näiteks õpilased koolides), jättes teised sihtrühmad või keskkonnad katmata), suurendada omavahelist koostööd ning tõhustada ennetusse panustatud ressursside kasutamist.

---

²⁰ Abel-Ollo, K., Streimann, K. 2017. [Ennetuse õppekava rakendamine Euroopas](#). Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Ennetuskoolitus annab:

- alustadmised tõendus põhiseest ennetustööst;
- oskuse valida ennetuseks sobivaid meetodeid;
- oskuse anda sidusrühmadele edasi ennetuse põhimõtteid;
- oskuse kasutada tõendus põhiseid meetodeid ning koordineerida tulemuste hindamist;
- teadmised, kuidas toimib ennetus pere, kooli, töökoha, kogukonna, keskkonna ja meedia kaudu.

Punkt 2.2.3 sätestab toetatava tegevuse alategevused ja nende elluviimise aja, milleks on 01.08.2023 – 30.06.2027.

Ennetuskoolituste arendamine

Ennetuskoolituste kvaliteedi tagamiseks ja koolituste pakkumise võimekuse tõstmiseks Eestis korraldab partner koolitusi EUPC pädevusega koolitajate toetamiseks ning uute koolitajate leidmiseks ja välja õpetamiseks. Neile korraldatakse ka täienduskoolitusi ja supervisioone ning vajaduse korral osalevad pädevust omandavad koolitajad väljaspool Eestit toimuvatel EMCDDA koolitustel.

Vastavalt EUPC koolituste põhimõtetele saavad siseriiklikke EUPC koolitajate koolitusi läbi viia EMCDDA²¹ poolt pädevustunnistuse saanud isikud²². Kuna TAI on olnud seotud ennetuse õppekava kohandamisega Euroopa oludele, on TAI-l õigus korraldada iseseisvalt uute siseriiklike koolitajate koolitusi. 1. jaanuari 2023. a seisuga on Eestis kaks Euroopa tasandi koolitajat ning kaheksa siseriiklikku koolitajat. Kõik koolitajad on läbinud EUPC 5-päevase koolituse ning on oma valdkonnas kas otsustajad või arvamusiidrid.

Alates 2018. aastast on Eestis korraldatud kuus ennetuskoolitust otsustajatele ja arvamusiidritele. Ennetuskoolituste toimumine Eestis on seni sõltunud kas välisprojektidest või eelarve jääkide olemasolust, mis on võimaldanud aastas ühe kuni kahe koolituse toimumist. Selle mahu katmiseks on olemasolevatest koolitajatest piisanud. Selleks, et arusaam valdkonnaülese ennetuse olulisusest jõuaks riigi tasandilt ka kohaliku tasandini, suurendatakse toetatava tegevuse raames ennetuskoolituste pakkumist, mistõttu on vaja juurde ka pädevaid siseriiklike koolitajaid. TAI hinnangul on koolituste mahu suurendamiseks ning koolituste jätkusuutlikkuse tagamiseks vaja Eestis juurde koolitada vähemalt kuus siseriiklikku koolitajat ning kolm vastutavat siseriiklikku koolitajat, kellele oleks õigus läbi viia ka koolitajatele suunatud arendustegevusi.

Tulevaste koolitajate valikul on eelduseks EUPC koolituse edukas läbimine, sobiva tausta olemasolu (näiteks ennetusvaldkonna otsustaja või arvamusiidrid, superviisori või koolitaja taust, teadmised ennetuse valdkonnast), valmisolek osaleda TAI poolt korraldatud koolitaja väljaõppes ning aastas vähemalt kahe koolituspäeva läbiviimine.

Ennetuskoolituste näol on tegemist mahukate koolitusega, mis nõuab koolitajalt pidevat enda arendamist nii meetodite kui ka sisuliste teemade (uimastiennetus, vaimse tervise probleemide ennetus, ennetus õiguskaitse valdkonnas jms) osas, kuna teadmised aeguvad ilma praktikata. Aastatel 2018–2022 on ennetuskoolituste koolitajatel võimaldatud arendada enda nii ennetusalaseid teadmisi kui ka andragoogilisi oskusi, et toetada paremini täiskasvanud õppijaid. Koolitajad on saanud nii grupi- kui ka individuaalset supervisiooni toetamiseks nii nende enda

²¹ https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/european-prevention-curriculum/rules_en#section1

²² https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/european-prevention-curriculum/rules_en#section3

arengut koolitajana kui ka koolituste pidevat arengut (näiteks uute meetodite ning teemade lisandumisel).

Iga ennetuskoolituse vältimatu osa on refleksioonid koolitajatega, kus ühiselt TAI koolitus- ning sisuekspertidega vaadatakse läbi koolituskava päevade kaupa nii sisu kui meetodite osas, et tagada erinevate koolitusmoodulite omavaheline seos ning toetada osaleja õppimist. Toimuvad üks-ühele supervisioonid koolitajatega, mis käsitlevad kas koolitamise oskusi (meetodid, grupihoidmine jms) ja/või sisulisi teemasid.

Sarnaseid koolitusi ja tegevusi plaanitakse läbi viia ka TAT-i toetatava tegevuse käigus ennetuskoolituste arendamise eesmärgil.

Koolitusprogrammi ja -materjale ajakohastatakse vastavalt vajadustele nii teemade kui ka läbiviimise metoodika osas, et tagada nende aja- ning asjakohasus. Ennetuskoolituse peamiseks materjaliks on "Ennetuse käsiraamat"²³, mis on veebis avalikult kättesaadav. Koolitusprogramm ja -materjalid võivad vajada täiendamist nii päevakajaliste teemadega (näiteks vaimse tervise probleemide ennetus, õigusrikkumiste ennetus, sõjapõgenike vaimse tervise probleemide ennetus vms) kui ka EMCDDA poolt tehtud täienduste või soovitusetega. Lisaks peab koolitusprogrammi pidevalt kohandama, et see vastaks nii koolitajate oskustele kui ka grupi vajadustele, sealhulgas vajadusel lähiõppe asemel veebiõppele üleminek ja vastupidi.

Ennetuskoolituste elluviimine

KOV-ides lastele ja noortele suunatud ennetuses tõendus põhiste meetodite kasutuselevõtu toetamiseks ja selles kohaliku tasandi võimendamiseks viiakse läbi ennetuskoolitusi KOV-ide ja ennetustegevusse kaasatud osapoolte esindajatele (nii lähiõppe kui veebiõppe vormis).

Ennetuskoolitusi plaanitakse esmajoones korraldada nendele omavalitsustele, kes on valitud osalema toetatava tegevuse 2.4 raames toimivas KOV-ide arenguprogrammis (KOV-ide valiku kriteeriumid on kirjeldatud allpool TAT-i punkti 2.4.1 seletavas osas). Võimaluse korral võetakse õppegruppidesse osalejaid KOV-i maakonna teistest omavalitsustest või KOV-i naaberomavalitsustest, kes asuvad naabermaakonnas. Ennetuskoolitused on plaanitud toimuma alates 2024. aastast igal aastal.

Eestis toimunud ennetuskoolitused otsustajatele on olnud 5-päevased (vastavad EUPC 2+3 päevasele koolitusele). Senise kogemuse põhjal sobib Eesti oludele paremini 5-päevane koolitus, kuna ennetusalased teadmised ei ole piisavalt levinud, ennetust mõistetakse otsustajate tasandil erinevalt, peamine ressurss kulub tagajärgedega tegelemisele ning ennetusele ei pühendata piisavalt tööjõudu.

Kohalikul tasandil saab eristada kahte peamist koolitatavate sihtrühma: KOV ja kaasatud osapoolte otsustajad ning kohaliku tasandi spetsialistid. Ennetuskoolituste ettevalmistamisel hinnatakse sihtgrupi profiili ja vajadusi ning kohandatakse koolitus sihtgrupile sobivaks nii sisu kui metoodika osas.

Sihtrühma valmisoleku tõstmiseks tehakse koostööd elluvijaga ja KOV-idega. Varasem ennetuskoolituste läbiviimine on näidanud, et kohustuslikus korras osalema suunatud osalejad katkestavad õppe, kuna ei mõista enda rolli antud teemas või ei pea seda oluliseks, seega laiem

---

²³ Streimann, K., Pertel, T., Vilms, T., Abel-Ollo, K. 2020. Ennetuse käsiraamat: sõltuvusainete tarvitamise ennetuse teaduslik käsitlus otsustajatele, arvamusiidritele ja poliitikakujundajatele. Tallinn: Tervise Arengu Instituut. https://intra.tai.ee/images/prints/documents/160243899155_Ennetuse%20kasiraamat_veebis.pdf

valmisoleku tõstmine ning arusaam ennetuse olulisusest on eelduseks koolituste edukaks toimimiseks. Samuti on kahe e-õppe grupi läbiviimine näidanud, et osalejad eelistavad kontaktõpet, eriti otsustajate tasandil, ning e-õpe sobib vaid väga motiveeritud spetsialistile.

Siiski on koolitustele lisaks vaja luua veebikeskkond, kus sihtrühmal oleks mugav ligipääs ennetuskoolitustega seotud materjalidele ja vajaduse korral veebikoolitustele, kus sihtrühmal on võimalus omavahel kontakti luua ning olla kursis olulisemate materjalide ja arengutega ennetusvaldkonnas.

Praegu on info toimuvate koolituste, koolitajate, materjalide ja muude ennetusalaste materjalide kohta leitav erinevatel veebilehtedel (eelkõige tai.ee, terviseinfo.ee).

Ennetuskoolituste hindamine

Seni on ennetuskoolitusi analüüsitud eel- ja järelkõigustel abil, mille osalejad on täitnud enne ja pärast koolitust, kuid koolituste laiemat mõju ei ole eelarve vahendite puudumise tõttu põhjalikumalt hinnatud. Toetatava tegevuse raames on plaanis koostada hindamisplaan (hindamissüsteem) ning kohandada eesti keelde sobivad vahendid, et jälgida koolituste kvaliteeti, rakendustruudust (st ennetustegevuse määra ja täpsust võrreldes juhendmaterjalide ja ettekirjutustega) ning muutusi osalejate teadmistes, oskustes ja hoiakutes.

Punkt 2.2.4 sätestab tegevuse **sihtrühmana** kohalikul, maakonnal ja riiklikul tasandil ennetustööd kavandavad, ellu viivad ja sellega kokkupuutuvad juhid ja spetsialistid. Sihtgrupi hulka kuuluvad näiteks KOVide spetsialistid, ametnikud, asutuste juhid, arvamusiidrid ja otsustajad, kes on seotud ennetustegevuste planeerimise ja elluviimisega. Iga omavalitsusega arutatakse eelnevalt läbi, kes on nende vaatest olulised ametid ning osapooled, kes peaksid ühiselt ennetustegevuste põhimõtteid mõtestama ja koolitustel osalema.

Punkt 2.3 kirjeldab toetatavat tegevust „Alkoholi ja teiste uimastitega seotud kahjude ja riskikäitumise vähendamise kompetentsi loomine“

Uimastite tarvitamine on negatiivne sotsiaalne nähtus, mis toob kaasa ebaproportsionaalselt suured ühiskondlikud ja isiklikud tagasilöögid.²⁴ Alkoholi liigtarvitamine ja uimastitarvitamine võib sageli lõppeda inimesele mürgistuse, vigastuse või halvimal juhul surmaga. Samuti võib sellega kaasneda vägivald ja seksuaalse ahistamise ohvriks sattumine.

Noorte purju joomine ja uimastite tarvitamine on sageli seotud vaba aja veetmisega, mis ilmneb enamasti nädalavahetustel ja pühade ajal. See on „sotsiaalse joomise“ vorm, mis leiab aset eakaaslaste keskel ja „joomiskeskondades“. Traditsiooniliselt hõlmab see ööelu meelelahutusasutusi, nagu baarid ja klubid, muusikafestivalid ja tantsuüritused, mis on üha populaarsemad alkoholi liigtarvitamise ja illegaalsete uimastite tarbimise keskkonnad noorte ja noorte täiskasvanute hulgas. Uuringud näitavad, et paljud uimastite tarvitajad joovad alkoholi ja tarvitavad illegaalseid uimasteid samaaegselt.²⁵ Seetõttu on ööelu meelelahutusasutused suure potentsiaaliga keskkond, kus viia läbi sekkumisi ja jõuda kõrge riskiga sihtrühmani.²⁶

²⁴ file:///C:/Users/annelis/Downloads/valge_raamat%20(2).pdf

²⁵ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33946164/>

²⁶ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33946164/>

Uimastite kättesaadavuse tõkestamine, sealhulgas alkoholi kättesaadavuse piiramine, on uimastipoliitika ja alkoholipoliitika üks olulisemaid meetmeid.^{27, 28} Kuigi alkoholiseaduse § 45 ja 47 alusel on alkoholimüük keelatud nii alaealisele kui joobeseisundile viitavate tunnustega isikutele, on testostlemise uuringud näidanud selgeid puudusi reaalsetes alkoholimüügi situatsioonides.

2019. aastal TAI korraldatud üleriigilise testostlemise uuringu tulemused kauplustes ja söögikohtades näitavad, et võrreldes 2016. aastal läbi viidud uuringuga ei ole toimunud märgatavat olukorra paranemist. Vanust tõendavat dokumenti küsitakse 48% noormeestelt ja 34% neidudelt.²⁹ Vähem on Eestis uuritud joobe tunnustega inimestele alkoholi müümist. Üks esmauring viidi läbi 2014. aastal kolmes KOV-is, kus testiti joobeseisundi tunnustega inimestele alkoholi müüki kauplustes. Kokku sooritati 37 ostu, millest vaid ühel korral keeldus müüja alkoholi müümast³⁰.

PPA Põhja prefektuuri andmetel viidi 2017. aastal läbi testostlemise uuring joobeseisundile viitavate tunnustega inimestele Tallinna vanalinna lõbustusasutustes. Selgete joobetunnustega inimestele alkoholi müümist kontrolliti 50 baaris ja ilmselgelt purjus olekut ning koordinatsioonihäireid teeselnud testostlejal õnnestus alkoholi osta 32 asutusest³¹. Seejuures takistas tema sisenemise 10 korral turvatöötaja ja vaid 8 korral keeldus baaritöötaja talle alkoholi müümisest.

Erinevate testostlemiste tulemused näitavad, et teenindajate teadlikkus ja oskused vastutustundliku alkoholimüügi vallas on kasinad, et tulla toime joobeseisundi tunnustega inimestele ja alaealistele alkoholi müügi tõkestamisega.

Eestis puuduvad ka regulatsioonid, mis sätestaks alkoholi müügi loa taotlemisel ettevõtjat läbi viima teenindajatele ja turvameestele suunatud koolitusi alkoholi seaduse ja vastutustundliku alkoholimüügi teemal. Sarnaseid koolitusi ei viida läbi ka riiklikul tasandil. Kui alaealistele müügi keelu osas oskavad teenindajad kuigivõrd sekkuda, siis joobeseisundi tunnustega kliendile müügist keeldumine tekitab palju kõhklusid. Teenindajatel nii poes kui meelelahutusasutustes puuduvad enamasti teadmised oma õigustest ja kohustustest, puuduvad selged juhised alkoholi- ja narkojoobe tunnuste hindamiseks ning suhtlusoskused keeruliste olukordadega toimetulekuks.

Samuti on alkoholimüügi seadusest tuleneva järelevalve teostamine puudulik. Järelevalve eest vastutavate või seda teostavate osapoolte (KOV-id, PPA, Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet) rollid on ähmased, järelevalve korraldamiseks puuduvad selged juhised ning omavaheline koostöö on ebapiisav. Valitseb mõningane iganenud arusaam lähenemises järelevalve teostamisele (karistamine versus *coaching* lähenemine). Valdav on suhtumine nagu tegutses järelevalve ja meelelahutusasutused vastaspooltel ja puudub ühine eesmärk ning tahe tegutseda partneritena.

TAI juhtimisel katsetati Eestis 2014.–2017. aastal kohaliku tasandi alkoholipoliitika pilootprogrammi.³² Selles osales kuus sotsiaalmajanduslikult ja regionaalselt erinevat

²⁷ file:///C:/Users/annelis/Downloads/Alkoholipoliitika%20roheline%20raamat%20(1).pdf

²⁸ Siseministerium 2019. [Eesti uimastitarvitamise vähendamise poliitika valge raamat 2014-2018](#).

²⁹ Trummal, A., Vilms, T. 2020. [Alkoholsete jookide testostlemine. 2019. aasta uuringu kokkuvõte](#). Tervise Arengu Instituut.

³⁰ Sökk, T., Aaben, L., Tael, M. 2015. [Joobetunnustega isikule alkoholi müümise testostlemise pilootuuringu raport](#). Tervise Arengu Instituut.

³¹ Aava, M., Otsa, G. 2021. [Enamik vanalinna lõbustusasutusi müüvad keelust hoolimata alkoholi joobetunnustega inimestele ja alaealistele](#). Politsei- ja Piirivalveamet.

³² Purru, T., Trummal, A., Käbin, M. 2018. [Eesti kohalike omavalitsuste alkoholipoliitika pilootprojekti raport 2018](#). Tervise Arengu Instituut.

omavalitsust. Pilootprojektist järeldus, et sekkumine oli edukalt rakendatav hoolimata omavalitsuse tüübist. Regulaarse testostlemise ja toetavate tegevuste abil on võimalik vähendada müügikohtades alkoholi kättesaadavust alaealistele. Kriitiliseks edu saavutamise teguriks on omavalitsuse juhtkonna toetus ning sekkumismeeskonna juhtimine ja koosseisu püsivus.

Selleks, et kaitsta inimeste tervist, suurendada turvalisust ja vähendada korrakaitse struktuuride töökoormust joobes inimestega seotud väljakutsete tõttu ööelus, on vaja sihipäraselt arendada inimeste (eriti teenindajate ja järelevalvespetsialistide ning KOV-i spetsialistide) kompetentsi ja võimekust muuta meelelahutusasutustes joobeseisundi hindamine adekvaatsemaks ning luua kogukonnas ühtne arusaam sellest, millised tunnused viitavad liigsele joobeseisundile. Tuleb alustada alkoholi vastutustundliku müügi ja järelevalve läbiviimise koolituste järjepidevat ja pikaajalist elluviimist. Samuti on vaja tugevdada ja uuendada formaalsete kontrollimeetmete rakendamist KOV-i tasandil. Ühtlasi aitavad need tegevused kaasa ka purju joomist puudutavate sotsiaalsete normide muutmisele ööelus.

Sobivate sekkumismudelite kaardistamisel leiti, et Rootsis väljatöötatud STAD-programm (*Stockholm Prevents Alcohol and Drug Problems*)³³ on vajalik ja sobilik Eesti oludele kohandamiseks. Seda lihtsustab põhjalikult välja töötatud programmi rakendamise manuaali ja koolitusmaterjalide olemasolu ning geograafiline lähedus koostöö tegemiseks teadlaste ja spetsialistide vahel.

STAD-programm on 1996. aastal Stockholmist alguse saanud sekkumismeetod. See on üks vähestest kulutõhusatest kogukonnapõhistest sekkumistest, mis aitab vähendada alkoholi ja teiste uimastite tarvitamisest tingitud vägivalda ja vigastusi ööelus ja meelelahutusasutustes, kus tegeletakse alkoholi müügiga. STAD-metoodika põhineb struktureeritud, mitmest komponendist koosneval ja pikaajalisel sekkumisel, mis koosneb kolmest osast:

- 1) koostöö ja partnerlus valitsusasutuste ja meelelahutustööstuse vahel;
- 2) koolitused vastutustundliku alkoholimüügi ja turvalisuse tagamiseks;
- 3) koostöö jõustamine järelevalve teostamisel ja kogukonna mobiliseerimine.

Stockholmi kogemus tõendas, et sekkumisperioodil 1995–2001 vähenesid vägivallakuriteod sekkumispiirkonnas 29%. Alkoholimüügi vanusepiirangust kinnipidamise järgimine suurenes algselt 55%-lt (1996) 68%-le (2001). Joobetunnustega inimestele müügist keeldumine suurenes 5%-lt (1996) 47%-ni (1999) ja 70%-ni (2001).³⁴

Selle programmi elluviimisega tõestati, et iga sekkumisele kulutatud euroga säästetakse kogukonnale 39 eurot, mis tuleneb politseini jõudnud vägivaldajuhtumite vähenemisest (*Cost saving ratio of 1:39* (2007))³⁵. Tänapäevaks on STAD-programm levinud rohkem kui 200-s Rootsi omavalitsuses ja seda on kohandatud kasutamiseks mitmetes Euroopa riikides.

STAD-programmil tugineva sekkumisprogrammi arendamine, katsetamine ja rakendamine Eestis aitab kaasa alkoholi ja teiste uimastite joobest tingitud kahjude vähendamisele ning alkoholi kättesaadavuse piiramisele eeskätt meelelahutusasutustes. Alkoholi kättesaadavuse piiramise all

³³ https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange/stad-%E2%80%93-stockholm-prevents-alcohol-and-drug-problems-environmental-strategy-nightlife-environments-focussing-improvement-compliance-alcohol-legislation-regarding-overserving-and-age-limits_en

³⁴ https://www.emcdda.europa.eu/best-practice/xchange/stad-%E2%80%93-stockholm-prevents-alcohol-and-drug-problems-environmental-strategy-nightlife-environments-focussing-improvement-compliance-alcohol-legislation-regarding-overserving-and-age-limits_en

³⁵ <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/17387105/>

peetakse silmas alkoholiseaduse paremat jõustamist, mis keelab alkoholi müügi joobeseisundi tunnustega inimestele ja alaealistele.

Punkt 2.3.1 sätestab tegevuse „Alkoholi ja teiste uimastitega seotud kahjude ja riskikäitumise vähendamise kompetentsi loomine“ **elluviijana** Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna ning **partnerina** TAI. TAI on riigi teadus- ja arendusasutus, kes tegeleb tervise- ja sotsiaalvaldkonna teadus-, arendus- ja rakendustegevusega, sealhulgas rahvatervishoiu ja tervisedendusega.

Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna põhiülesanded, millest lähtuvalt on ta elluvijaks, on nimetatud eelpool TAT-i punkti 2.1.1 seletuses.

Elluviija vastutab tegevuse juhtimise eest. Elluviija ülesanne on ka partneri tegevuse seiramine ja suunamine. Tegevuse tulemuslikuks ja jätkusuutlikuks juhtimiseks ning koordineerimiseks moodustab elluviija strateegiliste asutuste ja organisatsioonide esindajatest keskse juhtrühma, kuhu kuuluvad Siseministeeriumi, Sotsiaalministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi, Tervise Arengu Instituudi, Eesti Linnade ja Valdade Liidu ning PPA esindajad. Juhtrühma liikmed saavad teha ettepanekuid täiendavate liikmete kaasamiseks vastavalt vajadusele. Juhtrühma ülesanded on otsustada ja suunata alkoholi ja teiste uimastitega seotud kahjude ja riskikäitumise vähendamise kompetentsi loomise arendamise, rakendamise ja laiendamise seotud olulisemaid küsimusi ning tegevuse elluviimisele ja tulemuslikkusele hinnangu andmine. Juhtrühm kohtub vastavalt vajadusele, kuid vähemalt üks kord aastas.

Partner vastutab sekkumisprogrammi ettevalmistamise, katsetamise, arendamise ja laienemise ning tulemuslikkuse ja mõjude hindamise eest. Partner lahendab igapäevase tegevuse ja administreerimisega seotud küsimusi.

Punkt 2.3.2 sätestab tegevuse **tulemuse**. Tegevuse tulemusena luuakse Eestile kohandatud sekkumisprogramm ja seda toetavad koolitused, mis aitavad tõkestada alkoholi kättesaadavust joobeseisundi tunnustega isikutele ja alaealistele. Sekkumisprogrammi viiakse läbi hinnanguliselt kaheksas piirkonnas. Piirkondade valikul võetakse arvesse toetatava tegevuse 2.4 raames korraldatava konkursi tulemusi (KOV-ide valiku kriteeriumid on kirjeldatud allpool TAT-i punkti 2.4.1 seletavas osas), kuna sekkumisprogrammi katsetatakse ja viiakse ellu eelkõige toetatava tegevuse 2.4 raames toimuva KOV-ide arenguprogrammi raames.

Tegevuse tulemusel suureneb KOV tasandil erinevate osapoolte ja tasandite vaheline koostöö, paraneb selgus vastutuses ja rollides ning suurenevad oskused korraldada alkoholimüügi järelevalvet. Suurenevad meelelahutusasutuste teenindajate ja turvatöötajate teadmised ja oskused tõkestada alkoholimüüki joobeseisundi tunnustega isikutele ja alaealistele. Paraneb alkoholiseadusest tuleneva järelevalve teostamine KOV tasandil. Suureneb ööelus osalevate inimeste turvalisus.

Punkt 2.3.3 sätestab toetatava tegevuse alategevused ja nende elluviimise aja, milleks on 01.05.2023–31.12.2027.

Sekkumisprogrammi ettevalmistamiseks tutvutakse STAD-programmi tulemustega ja rakendamist kirjeldavate materjalidega. Partner korraldab vajadusel kogemuste vahetamiseks õppereise Rootsi Kuningriiki ja teistesse Euroopa riikidesse ning korraldab välisekspertide visiite Eestisse. Koostatakse eeltööks vajalikud materjalid (näiteks analüüsid, kaardistused, mudelid jne). Partner töötab välja STAD-metoodikal tugineva Eestile kohandatud sekkumisprogrammi kaasates eksperte ja erinevate organisatsioonide spetsialiste ning töötab välja sekkumisprogrammi

juhendmaterjali KOV-i tasandil tegevuste läbiviimiseks, mis kirjeldab sekkumisprogrammi läbiviimise eesmärgi, põhimõtteid, protsesse, erinevate osapoolte rolli ning vajalikke töövahendeid ja instrumente. Partner töötab välja ning levitab nii veebis kui ka vajaduse korral trükituna erinevaid sekkumisprogrammi elluviimiseks vajalikke tööriistu (ankeedid, skaalad, märgid, plakatid jne) ja sekkumisprogrammi tutvustavaid teavikuid. Partner osaleb kohtumistel, koosolekutel, seminaridel, koolitustel ja teistel asjakohastel üritustel või korraldab neid, et tutvustada sekkumisprogrammi sihtrühmale.

Sekkumisprogrammi ettevalmistamisel arendatakse või kohandatakse koolitused. Partner arendab välja koolitused vastutustundliku alkoholimüügi ja teeninduse kompetentside suurendamiseks ning koolitused alkoholimüügi järelevalve ja turvalisuse tagamise kompetentside suurendamiseks. Koolituste peamine sihtrühm on alkoholi müügi tegevate meelelahutusasutuste töötajad, meelelahutustöötajad ning järelevalve teostamisega seotud spetsialistid (näiteks KOV ettevõtluse/järelevalve/tervisedenduse spetsialistid, politseinikud). Võimalusel pakutakse koolitusi ka teistele alkoholimüügi kokkupuutuvatele teenindajatele (näiteks kaupluste müüjad, toitlustusasutuste teenindajad, ajutine tööjõud ühekordsetel üritustel ja suvehooajal jne). Koolituste arendamiseks tõlgitakse, kohandatakse ja koostatakse vastavaid materjale, kaasates sisueksperite ja spetsialiste interaktiivsete ja visualiseeritud õppematerjalide loomiseks (õppedisainer/haridustehnoloog, multimeedia spetsialistid, näitlejad jne). Arendatakse e-õppe keskkonda koolitustele registreerimiseks ja koolitustel osalemiseks, õpitulemuste hindamiseks ja sellekohaste tõendite väljastamiseks osalejatele. Täpsed arendustegevused selguvad tegevuse käigus. Hangitakse koolitajad eelkõige kontaktõppe läbiviimiseks ja viiakse läbi koolitajate koolitused. Vajaduse korral tehakse õppevisiite välisriikidesse. Arendatakse välja koolituste tagasiside kogumise meetodika. Kogutakse andmeid koolituste tagasiside kohta, mida analüüsitakse regulaarselt. Vajaduse korral parandatakse olemasolevat programmi, töötatakse välja või hangitakse uusi materjale.

Arendatavad veebikeskkonnad peavad vastama avaliku teabe seaduse §-s 32 ning ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 28. veebruari 2019. a määruses nr 20 „Veebilehe ja mobiilirakenduse ligipääsetavuse nõuded ning ligipääsetavust kirjeldava teabe avaldamise kord“ kehtestatud ligipääsetavusnõuetele (sealhulgas vastama Euroopa Liidu digiligipääsetavuse standardile EN 301 549).

Sekkumisprogrammi katsetamine ja läbiviimine ning kogukonna mobiliseerimine

Sekkumisprogrammi katsetatakse vähemalt kahes piirkonnas, kus viiakse läbi koolitused, kaardistatakse olukord ja vajadused ning planeeritakse sekkumisprogrammi juhendmaterjalile tuginevad tegevused. Sekkumisprogrammi katsetamise järel võetakse see igal aastal kasutusele vähemalt kahes uues piirkonnas.

Kogukonna mobiliseerimine on protsess, mille eesmärk on jõuda eri sektoriteni, luua partnerlus ja keskenduda probleemi lahendamisele, milleks on joobeseisundi tuunustega isikutele ja alaealistele alkoholi müügi tõkestamine, järelevalve korraldamise ja läbiviimise tugevdamine ning sotsiaalsete normide nihutamine, kaasates laia ringi kogukonnaliikmeid. See hõlmab vajalike ressursside mobiliseerimist, teabe levitamist, toetuse loomist ning kogukonnas avaliku ja erasektori koostöö edendamist

Sekkumisprogrammi läbiviimiseks määrab iga KOV sekkumisprogrammi juhi/koordinaatori. Sekkumisprogrammi juhi ülesanne on kavandada ja koordineerida sekkumisprogrammi tegevuste läbiviimist KOV-is, kutsuda kokku sekkumisprogrammi töörühm, kuhu kuuluvad erinevate sektorite ja pädevustega inimesed (näiteks meelelahutussektori esindajad, ettevõtluse arendajad,

järelevalve spetsialistid, politsei ja turvafirmade esindajad, tervisedendajad jne) ning koordineerida selle regulaarset tööd. Sekkumisprogrammi juhi/koordinaatori töö on ülioluline just kogukonna mobiliseerimise seisukohast, sest sellest sõltub sekkumisprogrammi erinevate osapoolte kaasatus ja motivatsioon. KOV sekkumisprogrammi juht suhtleb tihedalt partneriga. Partner TAI toetab, suhtleb ja suunab sekkumisprogrammi katsetamise ja elluviimise jooksul regulaarselt KOV-i sekkumisprogrammi meeskonda ja selle juhti sekkumisprogrammi juhendmaterjalist lähtuvate tegevuste elluviimisel ning varustab nad vajaliku materjaliga. Partner pakub spetsialistidele nii sisulist kui ka korralduslikku nõu, teeb koostööd koolituste korraldamisel ja koolitussihtrühma hõlmamisel, aitab hindamistegevuste elluviimisel ja korraldab kohtumisi, koosolekuid ja seminare kogemuste vahetamiseks või probleemidele lahenduse leidmiseks. Partner seirab sekkumisprogrammi katsetamist ja elluviimist, koondab KOV spetsialistide tagasiside, teeb kokkuvõtteid ja analüüsib tulemusi ning teeb ettepanekuid sekkumisprogrammi või koolituste arendamiseks ja parandamiseks. Sellest lähtuvalt kavandab partner edasised tegevused, sekkumisprogrammi arendused ja laienemisega seotud küsimused. Täpsed arendustegevused selguvad tegevuse käigus, arvestades süsteemis ja õigusruumis toimuvaid muutusi ning katsetatud sekkumisprogrammi spetsiifikat. Vajaduse korral kohandab partner olemasolevat programmi, töötab välja või hangib uusi materjale ning korraldab spetsialistidele kohtumisi.

Teavitustegevused

Partner koostab ja/või kujundab meediasõnumid, ning visuaalid (näiteks plakatid, kleepsud, sildid) projektist teavitamiseks ja uimastitarvitamisest tulenevate kahjude vähendamiseks ööelu meelelahutuskeskkondades või festivalidel ja (tantsu)üritustel. Vajadusel toodab ja levitab neid sihtrühmades laiemalt, mitte ainult sekkumisprogrammis osalevates piirkondades. Partner loob sekkumisprogrammiga seotud teabele ja töövahenditele ligipääsu veebis. Partner koostab artikleid ja teavitusi meedias ja sotsiaalmeedias avaldamiseks. Võimaluse korral korraldab partner sekkumisprogrammi tutvustamiseks ja/või kogemuste vahetamiseks seminare, tutvustab sekkumisprogrammi eesmärke ja tulemusi erinevate organisatsioonide ja võrgustike seminaridel ja konverentsidel, kaasates eksperte ja sekkumisprogrammis osalevaid spetsialiste. Arendatakse veebikeskkonda sekkumisprogrammi info levitamiseks spetsialistidele ja uimastitarvitamise kahjude vähendamiseks.

Sekkumisprogrammi mõju ja tulemuslikkuse hindamine

Partner töötab välja sekkumisprogrammi hindamise meetodika ja plaani. Selleks analüüsitakse teiste riikide STAD-programmi hindamise meetodikaid ning nende sobivust Eesti süsteemi. Võimaluse ja vajaduse korral viib partner läbi või tellib uuringuid, analüüsi ja vaatlusi sekkumisprogrammi tulemuste hindamiseks (sealhulgas testostlemisi joobe tunnustega inimestele alkoholimüügist keeldumise kontrollimiseks). Partner nõustab KOV sekkumisprogrammi juhti ja meeskonda hindamistegevuste kavandamisel ja läbiviimisel.

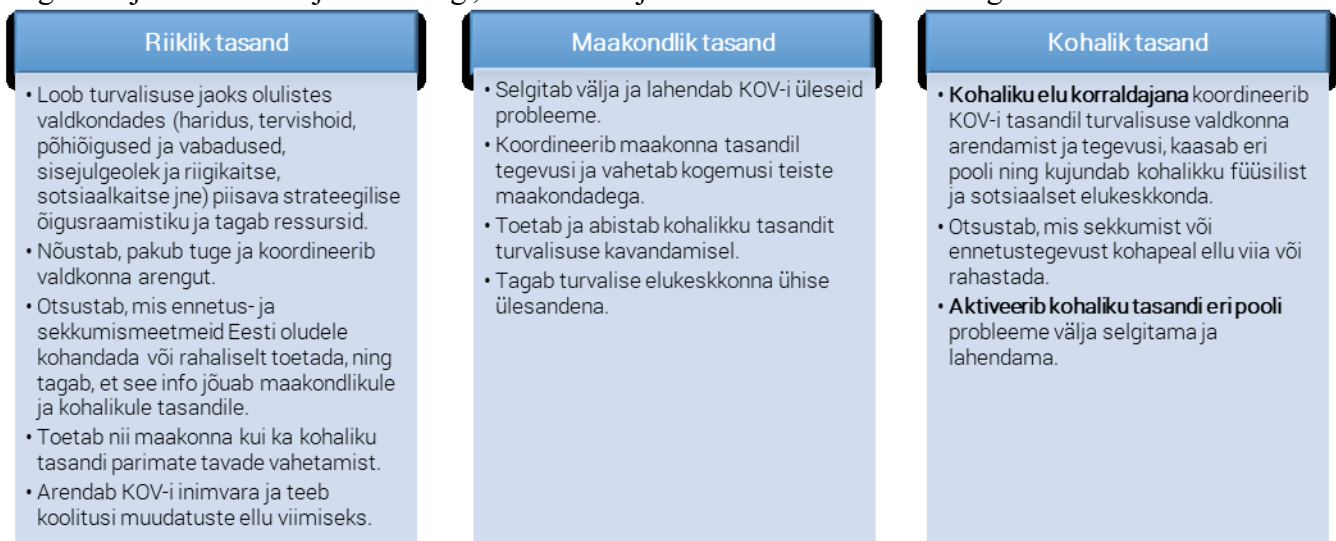
Punkt 2.3.4 sätestab tegevuse **sihtrühmaks** KOV-i personali (sealhulgas tervisedenduse, järelevalve ja ettevõtlusega seotud spetsialistid), kohalikud ettevõtjad (eelkõige meelelahutusteenuste ja alkoholi müügi tegelevad toitlustuskohad ja kauplused), klienditeenindajad, klienditeenindajaid koolitavate õppe- ja koolitusasutuste personali, turvateenistujad, alkoholi ja uimastite tarvitamisest tingitud kahjude vähendamise tegelevad üksused või spetsialistid, sealhulgas mittetulundusühingutest, PPA (eelkõige piirkonnapolitseinikud ja patrullpolitseinikud), Politsei- ja piirivalvekolledži (eelkõige õppekorralduse või täiendusõppe spetsialistid) ning teiste valdkonnaga kokkupuutuvate asutuste teenistujad ja töötajad (näiteks Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametist, Sotsiaalministeeriumist, TAI-st ja Siseministeeriumist).

Punkt 2.4 kirjeldab toetatavat tegevust „**Kohaliku tasandi võrgustikutöö edendamine turvalisuse suurendamiseks**“

Kuna kohalikul tasandil ei olnud turvalisuse valdkonda varem eraldi määratletud, koostas Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakond kontseptsiooni „Kohalik omavalitsus turvalise elukeskkonna loojana: turvalisuse kavandamine ja võimekuse arendamine“³⁶ (edaspidi *turvalisuse kontseptsioon*). Selles on kohaliku tasandi turvalisus mõtestatud kui elukeskkond, kus tagatakse elanike heaolu ja ohutus kogu elukaare vältel, ning et seda saavutatakse kohaliku omavalitsuse eestvedamisel ja aktiivsete kogukondade kaasabil.

Kui maavalitsuste tegevus 2017. aastal lõpetati, sätestati rahvatervise seadusega, et elanike tervist, heaolu ja turvalisust toetava elukeskkonna kujundamine on KOV-ide poolt ühiselt täidetav ülesanne. 2018. aasta alguses volitasid kohalike omavalitsuste volikogud selle ülesande täitmiseks kas maakonna omavalitsuste liidule, maakonna arenduskeskusele või kesksele omavalitsusele ning volitatud võtsid endale maakonna arendusorganisatsiooni (edaspidi *MARO*) rolli. Samal aastal võtsid kõik *MARO*-d üle maavalitsuste moodustatud turvalisuse nõukogud (edaspidi *MTN*), taasmoodustasid need ja jätkasid tegevuste kavandamise ja elluviimisega maakonna tasandil. Järgmine loogiline samm on arendada KOV-tasandi tegevusi ning jõuda kohaliku tasandi turvalisust toetavate võrgustike loomise, aktiveerimise ja toetamiseni.

Järgneval joonisel on kirjeldatud riigi, maakonna ja KOV-i roll turvalisuse tagamisel

Joonis. Turvalisuse kavandamise tasandid ja rollid³⁷

Ennetus kohalikul tasandil ei ole midagi eraldiseisvat, vaid osa turvalisusest. Kui turvalisuse kavandamisel lähtutakse tõenduspõhise ennetuse põhimõtetest³⁸, aitab see KOV-is hoida kokku ka kulusid, sest tagajärgedega tegelemine on sageli mitu korda kallim kui nende ennetamine.

Turvalisuse kavandamine on osa KOV-i tegevusest ning vajab edukaks elluviimiseks hästi koordineeritud ja mõtestatud strateegiat ja tegevusi, et vältida asjatut dubleerimist, ebaselgete

³⁶ Siseministeerium 2022. [Kohalik omavalitsus turvalise elukeskkonna loojana: turvalisuse kavandamine ja võimekuse arendamine.](#)

³⁷ Siseministeerium 2022. [Kohalik omavalitsus turvalise elukeskkonna loojana: turvalisuse kavandamine ja võimekuse arendamine.](#)

³⁸ Streimann, K., Pertel, T., Vilms, T., Abel-Ollo, K. 2020. Ennetuse käsiraamat: sõltuvusainete tarvitamise ennetuse teaduslik käsitlus otsustajatele, arvamusiidritele ja poliitikakujundajatele. Tallinn: Tervise Arengu Instituut. https://intra.tai.ee//images/prints/documents/160243899155_Ennetuse%20kasiraamat_veebis.pdf.

olukordade teket ning ressursside raiskamist. Turvalisus on KOV-is vahetult seotud eri valdkondadega: nii sotsiaalhoolekande, lastekaitse, haridus- ja noorsootöö kui ka ruumilise planeerimise, liikluskorralduse, kriisideks ja hädaolukordadeks valmisoleku ning rahvatervise ga. Seetõttu on oluline leppida kohalikul tasandil kokku, kuidas nende teemadega seotud igapäevatööd tervikuna korraldatakse, teisisõnu on vaja tegevusi koordineeritult kavandada.

Punkt 2.4.1 sätestab tegevuse „Kohaliku tasandi võrgustikutöö edendamine turvalisuse suurendamiseks“ **elluviijana** Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna, kes kaasab tegevuse elluviimisesse partneritena avaliku konkursi korras valitavad KOV-id.

Elluviija valmistab ette ja viib aastatel 2023–2025 (vajaduse korral 2026. aastal) läbi avalikud konkursid, et leida igast maakonnast vähemalt üks KOV, kes osaleks arenguprogrammis, mille eesmärgiks on katsetada ja arendada turvalisuse kontseptsioonis kirjeldatud turvalisuse tegevusmudelit. Vastavalt konkursi tulemusele täiendatakse TAT-is partnerite loetelu.

Igast maakonnast saab võimaluse arenguprogrammis osalemiseks üks KOV. Harju ja Ida-Viru maakonnast võib vajadusel osaleda arenguprogrammis kaks KOV-i. Arenguprogrammi esimene etapp toimub aastatel 2023–2025 ning selles osaleb kokku 8 KOV-i. Arenguprogrammi teine etapp toimub aastatel 2025–2027 ning selles osaleb vähemalt 8 KOV-i eelkõige nendest maakondadest, kes esimeses etapis ei osalenud. Arenguprogrammi kestus KOV-i jaoks on üldjuhul kaks aastat.

Taotluste sisu hindamise kriteeriumideks on KOV-i poolt koostatud taotluse eesmärgipärasus ja põhjendus, KOV-i valmidus turvalisuse arenguprogrammis osalemiseks, KOV-i turvalisuse valdkonna strateegiline vaade, KOV-i koostöövõime teiste maakonna KOV-idega ja KOV-i suutlikkus arenguprogrammi läbi viia (sealhulgas kuluefektiivsus).

Lisaks korraldab elluviija riigihanke(d) teenuseosutaja(te) leidmiseks, kelle ülesandeks on toetada KOV-e arenguprogrammis osalemise käigus (näiteks hetkeolukorra kaardistamine, juurpõhjuste väljaselgitamine, tegevuskava koostamine, tegevuskava seire korraldamine) ning hinnata koostöös KOV-idega arenguprogrammi tulemuslikkust.

Koostööpartneritena kaasatakse MARO-d. Elluviija sõlmib MARO-dega koostöölepingud turvalisuse võrgustiku koostöö ja turvalisuse suurendamise eestvedamiseks maakonnas ning KOV-ide turvalisusalase koostöö eestvedamiseks.

Punkt 2.4.2 sätestab **tegevuse tulemuse**. Tegevuse tulemusena on KOV-ides, eeskätt turvalisuse valdkonnas, juurutatud turvalisuse tegevusmudel, mis tugineb võrgustikutöö ning valdkonnaülese ennetustöö põhimõtetele³⁹.

Tegevuse tulemusena on vähemalt üks KOV igast maakonnast osalenud turvalisuse arenguprogrammis, teiste KOV-idega on jagatud häid kogemusi ning kohaliku ja maakonna tasandi koostöös on juurutatud võrgustikutöö põhimõtteid. Toetatavate tegevuste tulemusel tekib KOV-is ühtsete arusaamiste ja eesmärkidega meeskond turvalisuse kavandamiseks, tervikpilt turvalisust mõjutavatest probleemidest ja juurpõhjustest ning algatatakse süsteemsed tegevused, mis on mõjusad turvalisema elukeskkonna tagamisel.

Toetatava tegevuste eesmärk on kohaliku tasandi võrgustikutöö edendamise kaudu aidata kohaliku tasandi juhtidel ja valdkonnaspetsialistidel omandada paremaid oskusi, töövahendeid ja meetodeid, et ennetada ja vähendada õnnetusi, õigusrikkumisi ning laste ja noorte

³⁹ Siseministeerium. [Eesti valdkondadeülese ennetuse kontseptsioon](#).

riskikäitumist. Ühiselt langetatud juhtimisotsused soodustavad turvalisuse küsimuste lahendamist, sealhulgas kohalikul tasandil turvalise elukeskkonna kujundamist ning riskirühma isikute ja perede probleemide kindlakstegemist.

Punkt 2.4.3 sätestab toetatava tegevuse alategevused ja nende elluviimise aja, milleks on 01.04.2023–31.12.2028.

Punktis 2.4.3.1 nähakse ette kohalike omavalitsuste arenguprogramm turvalisuse tegevusmudeli katsetamiseks ja arendamiseks

Turvalisuse kontseptsioonis kirjeldatud turvalisuse tegevusmudeli katsetamiseks leitakse avaliku konkursi korras igast maakonnast vähemalt üks KOV. Aastatel 2023–2026 on plaanis igal aastal kaasata korraga neli uut KOV-i. Lähtuvalt turvalisuse kontseptsioonist moodustab arenguprogrammis osalev KOV vajaduse korral turvalisuse juhtrühma, analüüsib turvalisusalast lähteolukorda, koostab KOV-tasandi tegevuskava turvalisuse suurendamiseks ning viib ellu tegevuskavas kavandatud tegevusi. Sealhulgas kuuluvad kavandatavate tegevuste hulka võimaluse korral ka TAT-i punktides 2.1–2.3 kirjeldatud „Ringist välja“ koostöömudel, ennetuskoolitused ja sekkumisprogramm. Arenguprogrammi viimases etapis seiratakse ja hinnatakse tegevuskava täitmist ja tulemuslikkust. Arenguprogrammi kestuseks on kavandatud 24 kuud, kuid see võib olla lühem või pikem sõltuvalt KOV-i arenguprogrammi läbimise tempost ning muudest KOV-i tegevust mõjutavatest asjaoludest (sealhulgas KOV valimised).

Kuna KOV-ide võimekus on erinev, hangib elluviija KOV-ide toetamiseks teenusepakkuja, kelle ülesandeks on muu hulgas toetada, juhendada ja nõustada KOV-i arenguprogrammi raames seatud ülesannete täitmisel ja turvalisuse tegevusmudeli rakendamisel. Teenuseosutaja aitab KOV-is kaasata vajalikud isikud ja osapooled ning toetada tegevuste käivitamist KOV-is (ülesannete jaotus, arenguprogrammi läbimise põhimõtted ja töökorraldus; turvalisuse valdkonna kaardistuse koostamine, hetkeolukorra analüüsimine, juurpõhjuste väljaselgitamine; turvalisuse valdkonna sõnastamine, tegevuste kavandamine ning selle täitmise korraldamine).

KOV-ide arenguprogrammi elluviimisel hangitakse või koostatakse analüüsi, korraldatakse koolitusi, seminare, kohtumisi, nõustamisi ja (teavitus)üritusi ning hangitakse või koostatakse (koolitus)materjale, juhendeid, teabematerjale jms.

KOV-i juhtide ja spetsialistide seas 2020. aastal tehtud uuring⁴⁰ näitab, et turvalisuse ja rahvatervise valdkonnas ei ole koostöö tegemine kaugemate KOV-idega KOV-i juhtidele ja spetsialistidele oluline, koostööd tehakse eelkõige oma linna või valla lähümbruse KOV-idega. Seega tuleb senisest enam arendada KOV-ide parimate tavade jagamise võimalusi.

Turvalisuse tegevusmudeli arendamiseks ja sellealaste kogemuste jagamiseks korraldatakse koostööseminare ja -üritusi ning tutvutakse Eesti ja vajaduse korral teiste riikide KOV-tasandi tegevustega turvalisuse suurendamiseks. Võimaluse korral korraldatakse õppereise teistesse Euroopa riikidesse ja ekspertide visiite Eestisse. Arenguprogrammis osalevate KOV-idega lepatakse kokku, kuidas (kui regulaarselt ja mis vormis) hakatakse vahetama kogemusi teiste KOV-idega. Arenguprogrammis osalevat KOV-i toetab kogemuste vahetamise korraldamisel lisaks teenuseosutajale ka MARO turvalisuse nõunik ja MTN. Kogemuste vahetamine KOV-ide vahel suurendab tegevuste mõju ja ulatust ning aitab teistel KOV-idel aktiveeruda.

⁴⁰ Purru, T., Seema, K. 2021. [Rahvatervis ja turvalisus kohalikes omavalitsustes. Uuringuaruanne 2020](#). Tervise Arengu Instituut.

Tegevuse elluviimise aeg on 01.04.2023–31.12.2028.

Punktis 2.4.3.2 nähakse ette kohaliku ja maakonna tasandi turvalisusvõrgustike tegevuse edendamise.

Käesoleval hetkel on igas maakonnas moodustatud maakondlikud turvalisusvõrgustikud (või maakonna turvalisuse nõukogud, heaolunõukogud vms), millesse üldjuhul kuuluvad turvalisusega laiemalt seotud osapoolte (KOV-id, PPA, Päästeamet, Transpordiamet, haiglad, tervisekeskused, Sotsiaalkindlustusamet jne) esindajad.

Järgnevatel aastatel jätkatakse maakondliku tasandi võrgustikutöö arendamise ja toetamisega, mis tähendab, et elluviija eestvedamisel jätkuvad regulaarselt üleriigilised MTN-ide esindajate kohtumised, kus muu hulgas vahetatakse informatsiooni, jagatakse kogemusi, kavandatakse ühiseid projekte ja tegevusi. Praegu on turvalisuse valdkonnas KOV-i juhtidele heaks koostööpartneriks just maakonna arenduskeskused ja KOV-ide liidud.

MTN-id aitavad Siseministeriumil koordineerida ja viia ellu kohalikul tasandil tehtavaid tegevusi. See eeldab maakonna tasandil ka analüüside tegemist ning riiklike arengukavade ja kohalike probleemide põhjal soovitude andmist kohalikule tasandile.

MTN-ide (sealhulgas maakondlike turvalisusvõrgustike) tegevuse edendamiseks korraldab elluviija koostöös MARO-dega maakonnaüleseid ja maakondade vahelisi koolitusi, seminare ja kohtumisi MARO-de, MTN-ide ning asjassepuutuvate asutuste, ettevõtete ja ühingute esindajatele. Samuti korraldatakse kohaliku tasandi turvalisusvõrgustike (KOV-ide esindajad ja turvalisusega laiemalt seotud osapoolte esindajad, sealhulgas vabaühendused ja ettevõtjad) tegevuse edendamiseks ja KOV-ide tegevuse nõustamiseks ja toetamiseks koolitusi ja seminare.

Kohaliku ja maakonna tasandi turvalisusalaste võrgustike edendamiseks korraldatakse üleriigilisi seminare, koolitusi, õppuseid, välisvisiite ja konverentse võrgustikutöö kogemuste jagamiseks ja üksteiselt õppimiseks (KOV-ide, MARO-de, PPA, Päästeameti ning teiste asutuste esindajatele, sealhulgas haridusasutused, ettevõtjad, vabaühendused, sotsiaalasutused ja vabatahtlikud).

Võrgustike töö mõjude hindamiseks kohaliku ja maakonna tasandi turvalisuse valdkonnas hangitakse mõju hindamise mudeli välja töötamine ja mõjude hindamine.

Tegevuse elluviimise aeg on 01.04.2023–31.12.2028.

Punkt 2.4.4 sätestab tegevuse **sihtrühmaks** kohalike omavalitsuste, MARO-de, turvalisusnõukogude ja -võrgustike, PPA, Päästeameti ja teiste asjaomaste asutuste (sealhulgas haridus-, sotsiaalvaldkonna ning vabakonna) esindajad ning maakondlikul ja KOV-i tasandil turvalisuse loomises osalevate vabaühenduste ja nende üleriigiliste katusühenduste eestvedajad ja ettevõtete esindajad.

Peatükk 3. „Tulemused“

Peatükk nimetab seireks ja hindamiseks kasutatavad näitajad ja nende sihttasemed, mis aitavad mõõta tulemuste saavutamist. Lisaks selgitatakse näitajate sisu. Andmed sihttasemete saavutamise edenemise kohta esitab elluviija seirearuannetes.

Meetmete nimekirjas on meetme nr 21.4.7.6 „Ennetav ja turvaline elukeskkond“ väljundnäitaja nimetuseks „Ennetustegevustes osalejate arv“ ja 2029. aastaks seatud sihttase on 1140 osalejat. Meetmete nimekirja kohaselt TAT-i tegevustele ükski tulemusnäitaja ei kohaldu.

TAT-i väljundnäitaja „Ennetustegevustes osalejate arv“ saavutatakse TAT-i alusel ellu viidavate tegevuste koondtulemusena.

Toetatava tegevuse 2.1 „Spetsialistide koostöömudel keskmise ja kõrge riskikäitumisega noorte toetamiseks“ TAT-spetsiifiliseks näitajaks on „Ennetustegevustes osalejate arv“ ja sellesse loetakse noored, kes on „Ringist välja“ koostöömudeli raames jõudnud spetsialistide võrgustiku töölaulale aktiivsesse faasi, st on alustatud tööd noore abistamiseks. 2024. aastaks seatud vahesihttase on 42 noort ja 2029. aastaks seatud lõppsihttase on 420 noort.

Toetatava tegevuse 2.2 „Koolitused ennetusalase kompetentsi arendamiseks ning riskikäitumise ennetamiseks“ TAT-spetsiifiliseks näitajaks on „Ennetustegevustes osalejate arv“ ja sellesse loetakse ennetuskoolitustel osalevad isikud. Mõõõtühikuks on osaluskord, kuna tegevuse raames võidakse korraldada nii pikemaid kui lühemaid ennetuskoolitusi ja neis osalejad võivad kattuda. 2024. aastaks seatud vahesihttase on 120 ja 2029. aastaks seatud lõppsihttase on 340 ennetuskoolitustel osalenut. TAT-i ettevalmistase käigus on selgunud, et 2024. aastaks seatud vahesihttase tõenäoliselt ei täideta, kuna tegevuste elluviimise esimeses etapis tuleb TAI-l tegeleda koolitajate ette valmistamisega, mistõttu ennetuskoolituste korraldamise põhimaht jääb 2024. aasta järgsesse aega.

Toetatava tegevuse 2.3 „Alkoholi ja teiste uimastitega seotud kahjude ja riskikäitumise vähendamise kompetentsi loomine“ TAT-spetsiifiliseks näitajaks on „Ennetustegevustes osalejate arv“ ja sellesse loetakse sekkumisprogrammi sisuks olevatel koolitustel osalevad isikud. Mõõõtühikuks on osaluskord, kuna tegevuses osalejad võivad tegevuse raames osaleda erinevatel koolitustel. 2024. aastaks seatud vahesihttase on 80 ja 2029. aastaks seatud lõppsihttase on 380 sekkumisprogrammi koolitustel osalenut.

Toetatava tegevuse 2.4 „Kohaliku tasandi võrgustikutöö edendamine turvalisuse suurendamiseks“ TAT-spetsiifiliseks näitajaks on „Arenguprogrammis osalevate KOV-ide arv“ ja sellesse loetakse need KOV-id, kes on alustanud arenguprogrammis osalemist. Arenguprogrammis osalevale KOV-ile pakutakse muu hulgas võimalust saata oma ametnikke ja töötajaid toetatavate tegevuste 2.1–2.3 raames pakutavatele koolitustele, et seeläbi aidata kaasa ennetustegevuste süsteemsele kavandamisele antud KOV-is. Seeläbi panustab toetatav tegevuse 2.4 ka TAT-i üldisesse väljundnäitajasse.

Peatükk 4. „Tegevuste abikõlblikkuse periood“

Peatükk sätestab kulude ja tegevuste abikõlblikkuse perioodi, mis on vahemikus **1. aprillist 2023. a kuni 31. detsembrini 2029. a**. Kuigi toetatavate tegevuste elluviimine on planeeritud lõppema 2028. aastaga, kestab tegevuste abikõlblikkus kuni 31. detsembrini 2029. aastal, et tagada võimalus vajaduse korral tegevuste elluviimise kestust pikendada. Abikõlblikkuse periood peab tulenevalt ühendmääruse § 15 lõike 1 punktist 2 jääma ajavahemikku 1. jaanuar 2021. a kuni 31. detsember 2029. a.

Peatükk 5. „Tegevuste eelarve“

Peatükk sätestab toetatavate tegevuse eelarve, tuues välja rahastusallikate mahud ja proportsioonid ning eelarve jaotuse toetatavate tegevuste ja partnerite kaupa. Toetatava tegevuse 2.4 eelarve jaotus partnerite kaupa kujuneb tegevuse elluviimise käigus vastavalt avaliku konkursi tulemustele. Kui partnerid ja eelarved on selgunud, esitab elluviija TAT-i muutmise taotluse vastavalt eelnõu peatükile 11.

Toetatavate tegevuste kogueelarve perioodiks 2023–2029 on **3 136 840 eurot**, sealhulgas ESF+ toetus 2 195 788 eurot (osakaal eelarvest 70%) ja riiklik kaasfinantseering 941 052 eurot (osakaal eelarvest 30%).

Toetatavate tegevuste iga-aastane detailne tegevuskava ja eelarve esitatakse ja kinnitatakse vastavalt eelnõu punktile 8.2.

Peatükk 6. „Kulude abikõlblikkus“

Peatükk sätestab, millised kulud loetakse abikõlblikuks, millisteks kulu liikideks abikõlblikud kulud jagunevad ning millised kulud on abikõlbmatud.

Punkt 6.1 sätestab, et kulu on abikõlblik, kui see on põhjendatud, tekib ja tasutakse tegevuste abikõlblikkuse perioodil ning on kooskõlas Euroopa Liidu ja riigisisese õigusega.

Kulu on põhjendatud, kui kulu on sobiv, vajalik ja tõhus ette nähtud eesmärkide ja tulemuste saavutamiseks ning see tekib toetatavate tegevuste käigus. Tuvastatav peab olema kulu põhjuslik seos, millest saab järeldada, et antud kulu on tekkinud toetatava tegevuse eesmärkide ja kavandatud tulemuste saavutamiseks tehtavate asjakohaste tegevuste käigus. Kulu on sobiv, kui see soodustab projekti tulemuste saavutamist. Kulu on vajalik, kui projekti tulemust ei ole võimalik saavutada muu kuluga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kulu on tõhus, kui selle maksumus kajastab parimat võimalikku suhet kasutatud vahendite ja saavutatud tulemuste vahel.

Kulude tekkimine peab jääma toetatava tegevuse abikõlblikkuse perioodi, mis on TAT-i iga toetatava tegevuse kohta eraldi sätestatud.

Kulude tasumise aeg ei pea jääma toetatava tegevuse abikõlblikkuse perioodi – maksmine võib jääda hilisemaks, kui tegevuse kestuse lõpp, kuid peab jääma TAT-i peatükis 4 sätestatud abikõlblikkuse perioodi, st kulud peavad olema tasutud hiljemalt 31. detsembril 2029.

Punkt 6.2. sätestab, et kulude abikõlblikkuse määratlemisel tuleb lähtuda ühendmääruses ning TAT-is sätestatud tingimustest.

Punkt 6.3. sätestab, et elluviija ja partnerite kulud jagunevad otsesteks ja kaudseteks kuludeks ning täpsustatakse, milliseid kulusid kummagi liigi alla arvatakse.

Punkt 6.3.1 sätestab, et kaudsed kulud on ühendmääruse § 21 lõikes 5 nimetatud üldkulud ja ühendmääruse § 21 lõikes 6 nimetatud administreerivate tegevustega seotud § 16 lõikes 1 nimetatud personalikulud. Kaudsed kulud on kulud, mis ei ole otseselt seotud projekti sisutegevuse ehk toetatavate tegevuste rakendamisega, vaid abistavad sisutegevuse tegemist. Seega loetakse projekti kaudseteks kuludeks toetuse saaja administreerimistegevustega seotud personalikulud ja üldkulud ehk halduskulud.

Ühendmääruse § 17 punkti 8 kohaselt on kaudsed kulud abikõlblikud ainult lihtsustatud kuluna ühtse määra alusel. Punkt 6.3.1.2 sätestab, et eelnõu raames hüvitatakse kaudsid kulusid lihtsustatud kuluna ühtse määra alusel, milleks on 15% toetatavate tegevuste otsestest personalikuludest. Kaudsete kulude lihtsustatud kuludena hüvitamise eesmärk on keskenduda toetuse andmisel pigem toetatavate tegevuste eesmärgi ja tulemuste saavutamisele, kui tegelike kulude kontrollile. Ühtse määra rakendamisel ei tule tõendada ega esitada rakendusüksusele kaudsete kulude kuludokumente, kulude tasumist tõendavaid dokumente ega kulu aluseks olevaid arvestusmetoodikaid. Seetõttu ei kontrollita kaudsid kulusid ka paikvaatluse ega projektauditi käigus. Ühtse määra puhul peavad toetatavad tegevused olema tehtud projekti abikõlblikkuse perioodil. Kui kulu arvestatakse ja hüvitatakse ühtse määra raames, siis selline kulu ei kuulu hüvitamisele tegeliku kuluna kuludokumendi (arve) alusel, sest vastasel korral oleks tegemist topeltfinantseerimisega.

Punkt 6.3.2 sätestab, et toetatavate tegevuste otsesed kulud on: otsesed personalikulud; lähetus- ja transpordikulud; nõustamis- ja hindamiskulud; uuringute ja analüüside kulud; koolituste, seminaride, töötubade, infopäevade, konverentside ja õppereiside kulud; teavitamiskulud; tõlkekulud; juhend-, õppe- ja teavitusmaterjalide ning käsiraamatute väljatöötamise, soetamise, kirjastamise ja levitamise kulud; veebilehtede ja -keskkondade loomise ja haldamise kulud; toetatavate tegevuste litsentside ja töövahendite kulud ning toetatava tegevuse 2.1 sihtrühma transpordikulud.

Punkt 6.3.2.1 sätestab, et otsesteks personalikuludeks loetakse ühendmääruse § 16 lõikes 1 loetletud kulud, mis on otseselt seotud toetatavate tegevuste elluviimisega ja mille seost toetatavate tegevustega on võimalik tõendada. Personalikulude hulka arvatakse töötajate või ametnike töö eest makstav töötasu või füüsilise isikule võlaõigusseaduses nimetatud töövõtu- või käsunduslepingu alusel makstav tasu. Tasu peab vastama projekti heaks töötatud ajale. Hüvitatavad on ka abikõlblikult töötasult makstavad seadusest tulenevad tasud, sealhulgas tööjõumaksud (sotsiaalmaks ja tööandja töötuskindlustusmaks) ja hüvitised, puhkusetasu, ametist vabastamise ja töölepingu lõpetamise hüvitis ja töövõimetushüvitis.

Abikõlblikud on ka töötaja ja ametniku lähetuse, koolituse ja tervisekontrolliga seotud kulud. Lähetuskulud, sealhulgas päevarahad ja mootorsõiduki kasutamise kulud on abikõlblikud riigisisestes õigusaktides kehtestatud maksustamisele mittekuuluvate piirmäärade ulatuses või asutuse sisekorras kehtestatud piirmäärade ulatuses. Töötaja tervisekontrolliga seotud kulu all peetakse silmas töötervishoiu ja tööohutuse seaduse § 13 lõikes 7 kohaseid tööandja kulusid töötajate tervisekontrolli korraldamisel. Töötaja ja ametniku töötamine projekti heaks peab olema tõendatud kirjalikult, et oleks võimalik kontrollida hüvitamiseks esitatud kulu seotust projektiga.

Otseseks personaliks loetakse töölepingu või ametniku ametisse nimetamise õigusakti alusel otseselt toetatavate tegevuste heaks töötavad füüsilised isikud. Võlaõigusseaduses nimetatud töövõtu- või käsunduslepingu alusel otseselt toetatavate tegevuste heaks töötavad füüsilised isikud loetakse otseseks personaliks, kui leping vastab ühendmääruse § 16 lõikes 4 sätestatule. Kui teenuse osutaja on juriidiline isik või füüsilisest isikust ettevõtja, käsitatakse lepingujärgset kulu sisseostetud teenusena, mille pealt tööjõumakse ei arvestata, seega seda personalikuluna ei arvestata. Teenuse osutamise eest makstav tasu peab olema lepingus selgelt eristatud ning see ei või sisaldada muude kulude, näiteks sõidukulu või muu kulu, mis on vajalik teenuse osutamiseks, maksumust.

Punkt 6.3.2.2 sätestab, et abikõlblikud on toetatavate tegevuste otsese personali ja toetatavate tegevuste sihtrühma lähetus- ja transpordikulud. Abikõlblikud on ka kolmandate isikute majutuse,

transpordi ja reisikindlustuse kulud ning päevarahad, kui nad osalevad projekti tegevuste elluviimises ning nende kulud on projekti elluviimiseks vajalikud. Kolmandateks isikuteks on näiteks tegevuse 2.1 elluviimises osalevad tugisikud. Lähetus- ja transpordikulud ning kolmandate isikute majutus-, transpordi- ja reisikindlustuse kulud ning päevarahad on abikõlblikud Euroopa piires. Lähetus- ja transpordikulud, sealhulgas päevarahad ja mootorsõiduki kasutamise kulud, on abikõlblikud õigusaktides kehtestatud maksustamisele mittekuuluvate piirmäärade ulatuses ning hüvitatakse kuludokumentide alusel.

Mõnikord võivad sisutegevuse kulud olla sama liiki, mis üldkulud. Kui ühendmääruse § 21 lõikes 5 nimetatud kulu tekib projekti toetatava tegevuse käigus, siis ei ole tegemist projekti kaudse kuluga, vaid otsese kuluga. Näiteks ruumide rendikulu käsitletakse üldkuluna, kui see on toetuse saaja või partneri püsikulu ning kontori- või muid ruume kasutab ta oma igapäevaseks tegevuseks. Kui aga projekti sihtrühmale korraldatakse koolitus väljaspool igapäevast töökeskkonda, siis on selle tarbeks renditud ruumide rendikulu otsene kulu.

Abikõlblikud on nõustamis- ja hindamiskulud, uuringute ja analüüsides kulud. Abikõlblikud on ka koolituste, seminaride, töötubade, infopäevade, konverentside ja õppereiside kulud, sealhulgas tulumaksuseaduse § 48 lõike 4 tähenduses erisoodustusena käsitatav kulu ja sellelt tasutud maksud toetatavate tegevuste abikõlblike kulude puhul ning peamistele puudeliikidele (nägemis-, kuulmis-, intellekti- ja liikumispuue) ligipääsetavuse tagamine füüsilises ja virtuaalses keskkonnas.

Abikõlblikud on teavitamiskulud, tõlkekulud, juhend, õppe- ja teavitusmaterjalide ning käsiraamatute väljatöötamise, soetamise, kirjastamise ja levitamise kulud, sealhulgas litsentsi- ja autoritasud.

Teavitustegevustes, juhend-, õppe- ja teavitusmaterjalides ning käsiraamatutes tuleb jälgida, et tekstid ja pildid ei sisaldaks soostereotüüpe ega eelarvamusi. Ligipääsetavus üldsusele mõeldud infole ja veebilehtedele tuleks tagada ka nägemis-, intellekti- ja kuulmispuudega inimestele.

Otseste kuludena on abikõlblikud ka veebilehtede ja -keskkondade loomise ja haldamise kulud. Haldamise kulude all on silmas peetud eelkõige sisu haldamist.

Arendatavad veebikeskkonnad peavad vastama avaliku teabe seaduse §-s 32 ning ettevõtlus- ja infotehnoloogiaministri 28. veebruari 2019. a määruses nr 20 „Veebilehe ja mobiilirakenduse ligipääsetavuse nõuded ning ligipääsetavust kirjeldava teabe avaldamise kord“ kehtestatud ligipääsetavusnõuetele (sealhulgas vastama Euroopa Liidu digiligipääsetavuse standardile EN 301 549).

Abikõlblikud on toetatavate tegevuste litsentside ja töövahendite kulud (näiteks hindamisinstrumentide litsentsid, koolituste või konverentside jaoks vajalikud töövahendid jms).

Abikõlblikud on ka toetatava tegevuse 2.1 sihtrühma transpordikulud, et noored ja nendega vahetult seotud isikud saaksid sõita noore juhtumiga tegeleva võrgustiku kohtumistele ja teistele teenustele, kuhu neid suunatakse. Teenusel osalemine peab olema tõendatav kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

Punkt 6.3.3 sätestab, et otseseid kulusid hüvitatakse tegelike kulude alusel, st kuludokumendi (arve) alusel.

Punkt 6.4 sätestab abikõlbmatud kulud. Abikõlbmatud on ühendmääruse §-s 17 loetletud kulud ja lisaks nendele liiklusvahendite ostmise ja liisimise kulu, kinnisasjade ostmise kulu ning lähetus- ja transpordikulud, mis ületavad riigisisestes õigusaktides sätestatud maksustamisele mittekuuluvat piirmäära.

Peatükk 7. „Toetuse maksmise tingimused ja kord“

Peatükk sätestab toetuse maksmise tingimused ja korra ning elluviija, RÜ ja RA õigused ja kohustused toetuse maksmisel. Toetuse väljamaksmisel tuleb lähtuda ÜSS2021_2027-s ja ühendmääruses toodud tingimustest ning eelnõus sätestatud erisustest. Toetuse andmise üldtingimused on sätestatud ühendmääruse §-s 26. Makse saamiseks dokumentide esitamise, makse menetlemise ja toetuse maksmise tingimused on sätestatud ühendmääruse §-des 24, 25 ja 33.

Punkt 7.2 sätestab, et toetuse maksmine otseste kulude (vt TAT-i punktis 6.3.2 nimetatud kulud) eest toimub tegelike kulude alusel vastavalt ühendmääruse § 27 lõike 1 punktile 1. Kaudsete kulude (vt TAT-i punktis 6.3.1 nimetatud kulud) hüvitamine toimub lihtsustatud viisil ühtse määra alusel, milleks on 15% toetatavate tegevuste otsestest personalikuludest (vt TAT-i punktis 6.3.1.2 nimetatud kulud). Makseid ühtse määra alusel arvestatud kaudsete kulude katteks tehakse kooskõlas ühendmääruse § 28 lõikega 3. Ühtse määra alusel abikõlblikuks loetavad kulud on arvestuslikud, seega tegelikku suurust ega tasutust ei kontrollita. Samuti ei pea toetuse saaja raamatupidamisarvestuses eristama lihtsustatud viisil hüvitatud kulusid, mis on toetatavate tegevustega seotud.

Punkt 7.4 sätestab, et toetus makstakse välja elluviijale. Selleks esitab elluviija RÜ-le e-toetuse keskkonna kaudu makse saamise taotluse, milles on loetletud nii elluviija kui tema partnerite tekkinud abikõlblikud otsesed kulud. RÜ koostab oma metoodikast lähtuvalt valimi kuludest, mille kohta ta küsib kuludokumentide koopiasid või teisi tõendavaid dokumente. Elluviija ülesanne on esitada RÜ-le nii enda kui partneri dokumendid e-toetuse keskkonna vahendusel.

Punkt 7.12 sätestab, et viimane väljamakse elluviijale sõltub lõpparuande kinnitamisest. Lõppmakse võib teha alles pärast seda, kui tegevused on lõpetatud ja lõpetamine tõendatud. Viimase väljamakse tegemise võimaldamine alles pärast lõpparuande kinnitamist on vajalik, et motiveerida elluviijat esitama lõpparuande õigel ajal ning et väljamakset saaks vajaduse korral tasaarveldada tagasimaksmisele kuuluva summa võrra, näiteks juhul, kui lõpparuande kontrollimisel tuvastatakse finantskorrektsiooni tegemise vajadus.

Peatükk 8. „Elluviija kohustused“

Peatükk sätestab elluviija kohustused, mis tulenevad ÜSS2021_2027-ist ja selle alusel kehtestatud õigusaktidest, lisaks täiendavad kohustused elluviijale, mis puudutavad iga-aastase tegevuskava ja eelarve esitamist ja muutmist, maksetaotluste prognoosi esitamist, RA teavitamist olulistest asjaoludest, partnerluslepingute sõlmimist ning isikuandmete kogumist ja töötlemist ESF+ andmekorje jaoks.

Ühendmääruse §-des 10 ja 11 nimetatud kohustused rakenduvad sõltumata, kas eelnõus on neile viidatud või need loetletud. Elluviija kohustuste tagamine tähendab, et kohustuse peab olema täitnud tema ise või partner, sealjuures on kohustuste täitmise tõendamise koormus elluviijal. Kohustuste täidetusest sõltub, kas toetus makstakse välja täies või ainult täitmisele vastavas

mahus. Kohustuste mittetäitmisel tekib alus finantskorrektsiooni otsuse tegemiseks. Seega tuleb täita kohustusi väga hoolikalt.

Ühendmääruse § 10 lõike 1 punkti 13 kohaselt on elluviija kohustus täita teavituse määrusest tulenevaid teavitamisega seotud kohustusi. Teavitustegevustes tuleb järgida soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid, sealhulgas vältida soostereotüüpe ja eelarvamusi. Koostatud ja/või kujundatud meediasõnumid ja visuaalid peavad arvestama reklaamiseaduse § 3 lõikes 4 sätestatud nõuetega. Ligipäasetavus üldsusele mõeldud infole ja veebilehtedele tuleks tagada ka nägemis-, intellekti- ja kuulmispuudega inimestele.

Punkt 8.2.12 sätestab, et elluviijal on kohustus koguda ja töödelda andmeid seirearuande jaoks, sealhulgas kooskõlas ÜSS2021_2027 § 19 lõikega 3 koguda ja töödelda isikuandmeid toetatavate tegevuste 2.1, 2.2 ja 2.3 raames koolitatavate isikute kohta olenevalt neile korraldatud tegevuste mahust. Osalejate detailseid isikuandmeid tuleb koguda siis, kui neile korraldatud tegevus kestab kauem kui 32 akadeemilist tundi. Tegevusena käsitatakse jadana toimuvaid koolitusi, nõustamisi vms, mis on otseselt suunatud osalejate oskuste, toimetuleku või heaolu suurendamisele. Näiteks kuuluvad andmekorje alla toetatava tegevuse 2.1 raames koolitavad spetsialistid, toetatava tegevuse 2.2 raames koolitavad ennetuskoolituste koolitajad ning ennetuskoolitusi saavad spetsialistid. Toetatava tegevuse 2.3 raames korraldatavad koolitused tõenäoliselt ei ületa 32 tunni mahtu (osaleja kohta), kuid tegevuse elluviimise käigus võib siiski selguda andmekorje vajadus.

Vastavalt ÜSS2021_2027 § 19 lõikele 3 peab elluviija koguma toetatavates tegevustes osalejateilt isikuandmeid, et täita Euroopa Komisjoni seatud andmekorje nõudeid. Andmekorje nõuded on täpsustatud Euroopa Komisjoni juhendites⁴¹ ning täpsem töökorraldus Rahandusministeeriumi juhendis „Euroopa Sotsiaalfond+-i tegevustes osalejate andmekorje juhend perioodi 2021–2027 struktuuritoetusi rakendavatele asutustele“.

Euroopa Komisjoni andmekorje nõuete täitmiseks koguvad elluviija ja partner osalejatelt, kellele andmekorje kohustus kohaldub, isikuandmeid ulatuses, mis on vajalikud registritest andmekorje tegemiseks (isikukood) ning mis ei ole Eestis olemasolevatest registritest ammendavalt kättesaadavad vastavalt Rahandusministeeriumi juhendile. Andmeid tuleb koguda e-toetuse keskkonnas asuva sündmuste infosüsteemi (edaspidi *SIS*) abil ja elluviija peab tagama korrektsete andmete olemasolu SIS-is iga kvartali lõpu seisuga hiljemalt kvartalile järgneva teise nädala lõpuks.

Peatükk 9. „Partnerite kohustused“

Peatükis 9 sätestatakse partnerite kohustusena lisaks ühendmääruse § 10 lõigetes 2 ja 3 nimetatule kohustus tagada partnerluslepingu sõlmimine elluviijaga.

Sõlmitavas partnerlepingus sätestatakse muu hulgas elluviija ja partneri õigused, kohustused ja vastutus, maksete tegemise kord, dokumentide esitamise ja säilitamise ning infovahetuse viis, mis annaks partnerile kindluse, et tema tehtud kulud saavad hüvitatud, ja elluviijale kindluse, et partneri tehtavad kulud on abikõlblikud ja kõik kohustused saavad täidetud. Partnerluslepingus tuleb sätestada ka isikuandmete kogumise ja töötlemise kohustus, kuna TAT-i partnerid korraldavad tegevusi, milles osalejatelt tuleb detailseid isikuandmeid koguda. Andmeid tuleb koguda e-toetuse keskkonnas asuva sündmuste infosüsteemi (edaspidi *SIS*) abil, millesse partnerid saavad siseneda veebilehe sis.rtk.ee kaudu ning partnerid peavad koostöös elluviijaga tagama

⁴¹ Euroopa Komisjoni veebisait [ESF Monitoring FAQ | 2021 Support Materials MS | SFC Support Portal \(europa.eu\)](http://esf-monitoring-faq-2021-support-materials-ms-sfc-support-portal.europa.eu)

korrektsete andmete olemasolu iga kvartali lõpu seisuga hiljemalt kvartalile järgneva teise nädala lõpuks. Partnerluslepingus sätestatakse ka suunis korraldada sündmusi keskkonnahoidlikult, järgida teavitustegevustes soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise põhimõtteid ning tagada ligipääsetavus üldsusele mõeldud infole ja veebilehtedele ka nägemis-, intellekti- ja kuulmispuudega inimestele.

Elluviija jääb elluviimise eest vastutama ka juhul, kui partner ei täida elluviijale määratud kohustusi. Vastutus tähendab, et kui kõik nõuded või kohustused ei ole kulu abikõlblikuks lugemisel täidetud, tehakse finantskorrektsioon, kusjuures RÜ vaates ei ole õigustav asjaolu, et rikkumine oli seotud partneri tegevusega.

Peatükk 10. „Toetuse kasutamise seotud aruandlus“

Peatükk sätestab elluviija, RÜ ja RA õigused ja kohustused aruannete esitamisel ja kontrollimisel. Korrapäraselt esitatud aruanded aitavad jälgida toetatava tegevuse edenemist ja tulemuste täitmist, võimaldavad vajaduse korral tähelepanu juhtida vajakajäämistele ning teha tegevuste elluviimises õigeaegseid muudatusi.

Elluviija esitab aruanded RÜ-le e-toetuse keskkonna kaudu. Iga-aastased vahearuanded kinnitab RÜ, lõpparuande RÜ ja seejärel RA.

Peatükk 11. „Tegevuste ja nende elluviimise tingimuste muutmine“

Peatükk reguleerib TAT-i muutmist. TAT-i muutmist menetletakse kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis. TAT-i muutmise taotlemise õigus on elluviijal ja RÜ-l. Selleks tuleb neil esitada taotlus RA-le, kes hindab TAT-i muutmise vajadust. RA võib algatada TAT-i muutmise ka iseseisvalt, kui see on vajalik toetatavate tegevuste tulemuslikuks elluviimiseks või elluviijal ei ole võimalik toetuse kasutamist ettenähtud tingimustel jätkata. RA kaasab TAT-i muutmise eelnõu ettevalmistamisesse vastavalt vajadusele nii elluviija, RÜ kui ka teisi osapooli (näiteks korraldusasutus, TAT-i partnerid). TAT-i muutmise eelnõu kooskõlastatakse ühendmääruse § 48 lõigete 1–3 kohaselt. Muudatused kehtestatakse siseministri käskkirjaga, mis esitatakse viie tööpäeva jooksul allkirjastamisest arvates elluviijale, RÜ-le ja korraldusasutusele.

Peatükk 12. „Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord“

Peatükk reguleerib finantskorrektsioonide (edaspidi *FKO*) tegemist ja toetuse tagasimaksmist ÜSS2021_2027 ja ühendmääruse kohaselt.

FKO tegemise pädevus on RÜ-l. FKO hõlmab määratud toetuse osalist või täielikku vähendamist ning rikkumisega seotud ulatuses kulude abikõlbmatuks lugemist. FKO alusel abikõlbmatuks loetava summa ulatuses väheneb FKO-gaseotud tegevuse eelarve, olenemata sellest, kas käskkirja on vastav muudatus sisse viidud. Kui rikkumisega seotud kulude katteks on juba toetus välja makstud, sisaldab FKO ka toetuse tagasinõuet. Kui rikkumine tuvastatakse väljamakse aluseks olevates kuludes, siis FKO-ga keeldutakse nende katteks toetuse maksest.

Peatükk 13. „Vaiete lahendamine“

Peatükk sätestab vaiete lahendamise korra. Vaide esitamise õigus on elluviijal ja partneril. Riigiasutuste vahelised vaidlused lahendatakse Vabariigi Valitsuse seaduse § 101 kohaselt. Vaidemenetluse läbimine on kohustuslik RA või RÜ otsuse või toiminguga vaidlustamise puhul.

Tegemist on haldusmenetluse seaduse (edaspidi *HMS*) erisusega, sest HMS-i kohaselt on isikul võimalus valida, kas esitada vaie haldusorganile või pöörduda kaebusega kohtusse. Kohustuslik vaidemenetlus täidab õiguspoliitilisi eesmärke, nagu õiguskaitsefunktsioon, halduse enesekontroll ning halduskohtute töökoormuse vähendamine.

RÜ otsuse või toimingu peale esitatud vaideid menetleb RÜ-ks olev asutus. Kui vaie esitatakse RA otsuse või toimingu peale, lahendab vaide RA-ks olev asutus. Vaie lahendatakse 30 kalendripäeva jooksul selle vastuvõetavaks lugemisest ehk alates päevast, mil ei esine HMS-i § 79 kohaseid vaide tagastamise aluseid.

Peatükk 14. „Rakendussätted“

TAT jõustub selle allkirjastamisel ja seda rakendatakse tagasiulatuvalt alates 1. aprillist 2023. aastal.

III Toetatavate tegevuste vastavus rakenduskava seirekomisjoni kinnitatud vastavus- ja valikukriteeriumidele.

Vastavalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määruse (EL) 2021/1060 artikli 73 lõigetele 1 ja 2 on koostatud ja rakenduskava seirekomisjoni poolt heaks kiidetud projektide üldised valikukriteeriumid, mida kohaldatakse kõikidele rakenduskava poliitikaeesmärkidele ja nende raames toetatavatele meetmetele.

1. Toetatavate tegevuste kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele

Toetatavate tegevuste kooskõla valdkondlike arengukavadega ja rakenduskava erieesmärgiga on kirjeldatud seletuskirja peatüki II „Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs“ osas, mis selgitab TAT-i peatükki 1 „Üldsätted“. Toetatavate tegevuste panust meetme väljundnäitaja saavutamisesse on kirjeldatud seletuskirja peatüki II „Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs“ osas, mis selgitab TAT-i peatükki 3 „Tulemused“.

2. Toetatavate tegevuste põhjendatus

Toetatavate tegevuste eesmärk on ennetada ja vähendada noorte riskikäitumist ning juurutada võrgustikutöö põhimõtteid, et edendada kohalikul tasandil turvalise elukeskkonna kujundamist ning riskis olevate noorte ja perede probleemide kindlakstegemist ja lahendamist. Samuti on eesmärk võimaldada maakondliku ja kohaliku tasandi juhtidel ja valdkondlikel spetsialistidel omandada paremaid oskusi, töövahendeid ja -meetodeid, et aidata kaasa õnnetuste ja õigusrikkumiste vähenemisele.

TAT-iga sätestatud toetatavad tegevused panustavad rakenduskava poliitikaeesmärgi „Sotsiaalsem Eesti“ erieesmärgi (h) „soodustada aktiivset kaasamist, et edendada võrdseid võimalusi, diskrimineerimiskeeldu ja aktiivset osalemist, ning parandada eelkõige ebasoodsas olukorras olevate rühmade tööalast konkurentsivõimet“ saavutamisesse. Toetatavad tegevused võimaldavad saavutada meetme 21.4.7.6 „Ennetav ja turvaline elukeskkond“ eesmärgi ning planeeritud väljundeid ja tulemusi.

Tegevuste ajakava on realistlik ja arvestab tegevuste omavahelisi seoseid. Toetatavate tegevuste detailne tausta ja sisu kirjeldus on esitatud seletuskirja peatüki II „Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs“ osas, mis selgitab TAT-i peatükki 2.

3. Toetatavate tegevuste kuluefektiivsus

Toetatavate tegevuste eelarve planeerimisel on lähtutud samade või sarnaste tegevuste varasema rakendamise kogemusest (teave varasema rakendamise kohta on leitav seletuskirja peatüki II „Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs“ osas, mis selgitab TAT-i peatükki 2). Teenuste pakkujad leitakse järgides riigihangete seadust ning elluviija ja partnerite hankekorda. Toetatavate tegevuste detailne eelarve kulukohtade lõikes koostatakse ja kinnitatakse iga-aastaselt koos vastava aasta tegevuskavaga vastavalt TAT-i punktile 8.2. Tegevuskava, eelarve ja eelarve seletuskirja kavandamine aasta kaupa võimaldab järjepidevalt analüüsida kavandatud kulude põhjendatust ja seost tulemuste saavutamise ja on ühtlasi oluliseks sisendiks toetatavate tegevuste lõppemisele järgnevate püsikulude rahastamise planeerimiseks riigieelarvest.

4. Elluviija ja partnerite suutlikkus toetatavaid tegevusi ellu viia

Elluviija ja partneritel on kvalifikatsioon, kogemus, õiguslik, organisatsioonilised ja tehnilised eeldused toetatavate tegevuste elluviimiseks kavandatud viisil. Elluviija ja partnerite valiku põhjendused on esitatud seletuskirja peatükis II „Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs“ osas, mis selgitab TAT-i peatükki 2.

5. Toetatavate tegevuste kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega

Eelnõu panustab „Eesti 2035“ aluspõhimõtete hoidmisele ja sihi „Eesti ühiskond on hooliv, koostöömeelne ja avatud“ alasihti „Hooliv ühiskond“. Toetatavad tegevused panustavad „Eesti 2035“ elluviimiseks seiratavasse näitajatesse „Püsiva suhtelise vaesuse määr“, „Soolise võrdõiguslikkuse indeks“, „Hoolivuse ja koostöömeelsuse näidik“ ning „Ligipääsetavuse näitaja“.

Tegevuste väljatöötamisel on jälgitud, et need toetaksid „Eesti 2035“ aluspõhimõtteid. Kõigil peab olema võrdne võimalus eneseteostuseks ja ühiskonnaelus osalemiseks, sõltumata individuaalsetest eripäradest ja vajadustest, kuuluvusest erinevatesse sotsiaalsetesse rühmadesse ning sotsiaalmajanduslikust võimekusest ja elukohast.

Tegevuste ettevalmistamisel analüüsiti, kuidas on võimalik avaldada positiivset mõju horisontaalsetele põhimõtetele (võrdsete võimaluste edendamine, sooline võrdõiguslikkus, ligipääsetavuse tagamine, keskkonnahoid, regionaalne tasakaalustatus, KOV-ide haldus- ja arendusvõimekus). Lähtudes horisontaalsete põhimõtete arvustamisest analüüsist leiti puutumusid soolise võrdõiguslikkuse, võrdsete võimaluste, ligipääsetavuse ja regionaalarengu teemadega. Analüüsi tulemus ja puutumusid horisontaalsete teemadega ja tegevuse mõju arvustamise/suurendamise viisid on esitatud TAT-i eelnõu lisas nr 2.

IV Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu alus on ÜSS2021_2027 ja selle alusel antud õigusaktid, mis omakorda on kooskõlas vastava Euroopa Liidu õigusega.

Eelnõu on muu hulgas kooskõlas järgmiste Euroopa Liidu määrustega:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/1057, millega luuakse Euroopa Sotsiaalfond+ (ESF+) ja tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1296/2013.

Nimetatud määrused on Eestile otsekohalduvad, mistõttu eelnõu kehtestamisel ja toetatavate tegevuste elluviimisel tuleb osapooltel neist juhinduda.

V Eelnõu mõjud

Eelnõu mõjutab otseselt valdkondliku arengukava „Siseturvalisuse arengukava 2020–2030“ alaeesmärgi „Ennetava ja turvalise elukeskkonna kujundamine“ saavutamist, kuna toetatavad tegevused lähtuvad nimetatud alaeesmärgist.

Eelnõu mõjud on mõõdetavad TAT-i peatükis 3 „Tulemused“ sätestatud väljundnäitajate abil. Toetatavate tegevuste käigus koostatakse analüüsi ja/või tellitakse hindamisi, et saada sõltumatu hinnang tegevuste tulemuslikkusele.

VI Eelnõu rakendamiseks vajalikud kulud ja käskkirja rakendamise eeldatavad tulud

Eelnõuga sätestatud tegevusi rahastatakse ESF+ ja Eesti riigi vahenditest TAT-i abikõlblike kulude eelarve ulatuses, seega eelnõu rakendamisega ei kaasne täiendavaid kulusid. RA ja RÜ tegevusega seotud kulud kaetakse Euroopa Liidu ühtekuuluvusfondide tehnilise abi vahenditest. Eelnõuga tulu ei teenita.

VII Eelnõu jõustumine

Käskkiri jõustub selle allkirjastamisel ja seda rakendatakse tagasiulatuvalt alates 1. aprillist 2023. aastal.

VIII Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu kooskõlastatakse eelnõude infosüsteemi (EIS) kaudu korraldusasutusega (Riigi Tugiteenuste Keskus), Rahandusministeeriumiga ja Sotsiaalministeeriumiga ning rakendusasutustega, kes nõustavad riigi pikaajalises arengustrateegias kinnitatud strateegiliste sihtidesse ja aluspõhimõtetele panustamist vastavalt oma vastutusvaldkonnale. Samuti esitatakse eelnõu arvamuse avaldamiseks toetatavate tegevuste partneritele (SKA ja TAI).

Tegevusi on tutvustatud maakondlike turvalisuse nõukogude võrgustikele ja maakondlike arendusorganisatsioonide esindajatele.

„Eesti 2035“ strateegiliste sihtide ja seotud horisontaalsete põhimõtete analüüsi osas toimusid konsultatsioonid Sotsiaalministeeriumi, Rahandusministeeriumi ja Keskkonnaministeeriumiga.